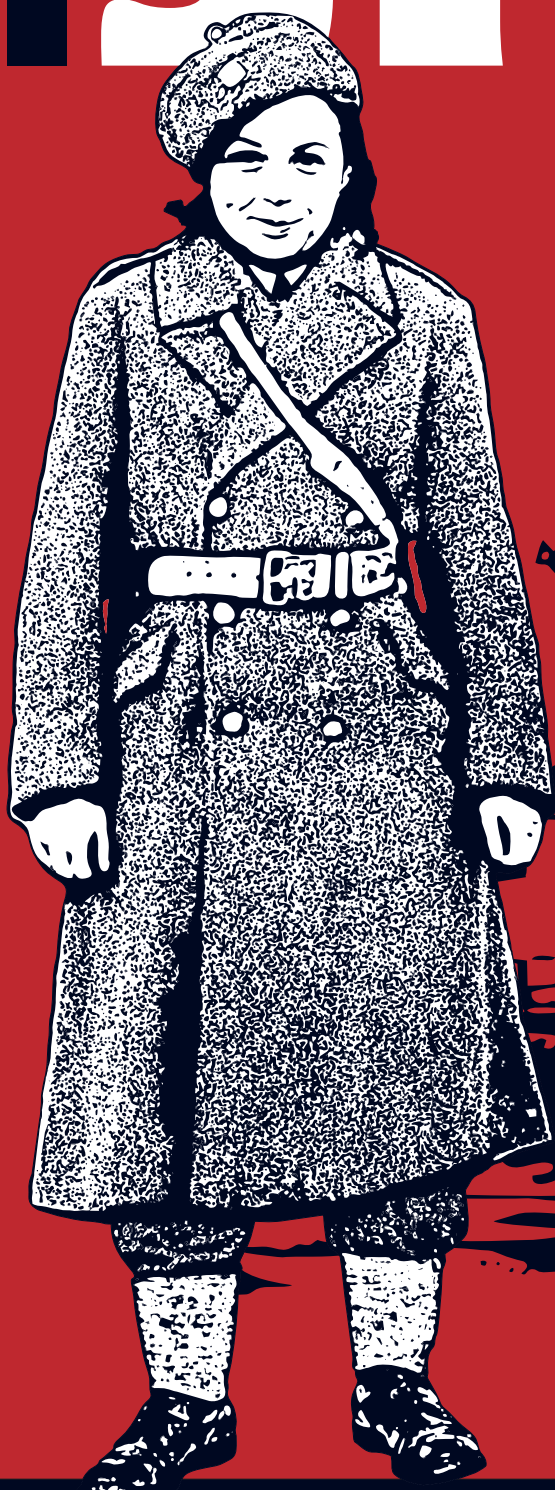

LEGIONÁŘSKÝ

1/2024

Směr

80 let od nasazení
protiletadlovců

20. výročí založení
Aktivní zálohy AČR

Hold padlým
za Těšínsko

Z činnosti
legionářských jednot

PAMÁTNÍK ODBOJE ŽAMBERK

VSTUP
ZDARMA

KDE NÁS NALEZNETE:

Havlenova 580
564 01 Žamberk

OTEVÍRACÍ DOBA:

květen – říjen
Pátek 10:00 – 18:00
Neděle 13:00 – 17:00

Otevíráme 24. května 2024 v 17:00

Venkovní výstavy jsou volně dostupné
od pondělí do neděle v čase 10:00 – 17:00

Informace a objednávky prohlídek
mimo otevírací dobu na
tel.: 734 851 530,
e-mail: pamatnikodboje@csol.cz

 @pamatnikodboje
www.pamatnikodbojezamberk.cz

VZPOMÍNÁME

Zemřel místopředseda ČsOL br. pplk. Viliam Beke **2–3**

VÁLEČNÍ VETERÁNI

Bratr plukovník Jan Ihnatík oslavil 102. narozeniny **4**

Bratr Pavel Bednár oslavil 98 let **5**

Význačné životní jubileum válečné veteránky Ernestíny Švorcové **5**

Přednáška válečného veterána **6**

Připomínka 30. výročí úmrtí ppor. i. m. Václava Martínka v Dačicích **7**

Aktivní záloha slavila 20 let **8–9**

TRADICE

Vzpomínka na bratra Tomáše Sedláčka **10**

Vzpomínka na bratra Jožu Davida **10**

105 let od války o Těšínsko **11–13**

U Masarykovy sochy jsme uctili oběti německé okupace **14–15**

Vzpomínka na umučené důstojníky z odbojové organizace Obrana národa **16–17**

Uctili jsme památku pobožného střelce **18**

Kraj podpořil vzpomínkovou akci Přisahal republice v Žamberku **19**

Výstava v Památníku odboje Žamberk **19**

Čs. zenitčící v boji na říčce Horní Tikič **20–23**

STALO SE

Pietní akt na památku bývalého poslance Roberta Kleina **24**

Legionáři se přišli poklonit památce prezidenta T. G. Masaryka **25**

Akce k 25. výročí vstupu ČR do NATO **26**

Rovensko si připomnělo výsadkáře ze zpravodajské skupiny Antimony **27**

Silver A v paměti tří generací **28–29**

ČINNOST JEDNOT

Ohlédnutí za pietními vzpomínkami **30–31**

Na počest Mikuláše Končického **32**

Setkání členů jednoty Boletice a prohlídka muniční sbírky v Bechyni **33**

Vzpomínka na posádku Miss Fortune **34–35**

Březnová připomenutí v Olomouci **36–37**

Veřejnost se poklonila válečnému hrdinovi z Třince Arnoštu Steinerovi **37**

Obnova Masarykovy busty **38–39**

V Dobrovici připomněli T. G. Masaryka **39**

Města Přerov, Hranice a Lipník nad Bečvou uctila památku T. G. Masaryka **40**

80. výročí hromadné popravy příslušníků odbojové organizace SOS **41**

Mladí skauti se stali hrdiny odboje **42–43**

HISTORIE

Major Ietectva ve výslužbě Jiří Mráz **44–46**

Uplynulo 115 let od narození Josefa Ocelky **47**

Jedinec nic, celek vše – 105 let od úmrtí plukovníka Švece **48–51**

Poslední zápiska plukovníka Švece pohlášena archivní kulturní památkou **52–55**

RECENZE

Z Tobruku k RAF **56**

U československé vojenské mise v Americe **56**

Zemřel br. pplk. Viliam Beke, místopředseda ČsOL

Na sklonku loňského roku nás opustil náš drahý bratr podplukovník Viliam Beke, místopředseda Československé obce legionářské, dlouholetý předseda Jednoty Československé obce legionářské v Moravské Třebové a zástupce velitele Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové v jedné osobě. Skonal dne 22. prosince 2023 dopoledne ve věku 60 let následkem delší nemoci.

Zpráva o smrti našeho bratra a přítele nás bolestně zasáhla. Sestry a bratři z Československé obce legionářské tuto ztrátu cítí velmi silně. Bratr Beke byl oblíbeným a aktivním členem našeho spolku, který měl velké zásluhy na zapojení studentek a studentů z vojenské střední školy do vzpomínkových akcí na první a druhý odboj doma i ve světě. Jeho osobnost byla dokonalým spojením spolupráce mezi nejstarším veteránským spolkem u nás a naší jedinou vojenskou střední školou, nesoucí čestný titul „Škola Československé obce legionářské“.

Poslední rozloučení s bratrem podplukovníkem Viliamem Bekem se uskutečnilo dne 5. ledna ve Svitavách. Jménem Československé obce legionářské se s bratrem místopředsedou rozloučil předseda ČsOL bratr Pavel Budinský těmito slovy:

**Milá paní Lenko,
vážená zarmoucená rodino,
dámy a pánové, sestry a bratři,**

nemohu skrývat, jak těžkým úkolem je pro mne promluvit jménem Československé obce legionářské na smutečním

shromáždění, jehož prostřednictvím dnes vzdáváme hold osobnosti – a vyjadřujeme dík za život – bratra podplukovníka Viliama Bekeho.

Dovolte mi, abych se s Vámi podělil o svůj upřímný vděk za to, že jsem měl to štěstí bratra Viliama Bekeho poznat a být jeho přítelem. Byl mužem, který přímostí a rozhodností svého vystupování vzbuzoval přirozený respekt, zároveň však byl vždy připraven pozorně naslouchat druhým. Jím dané slovo platilo a byl tak člověkem, na kterého se každý mohl nejen spolehnout, ale také se na něj obrátit s prosbou o radu či pomoc. Díky své dobrosrdečnosti a veselosti si získával naše sympatie – na setkání s ním jsme se pokaždé těšili. Nikdy nás nezklamal a byl skvělým spolupracovníkem a společníkem.

Svůj život velmi pevně spojil s Československou obcí legionářskou a my, sestry a bratři z legionářské Obce, jsme právem hrdí na to, že byl právě on naším místopředsedou. Je především jeho zásluhou, že se dnes můžeme obrátit do let minulých jako na roky, kdy Československá obec legionářská a vojenská škola v Moravské Třebové spolupracovaly v tak pevném a činorodém sepětí.

Jeho odchod je pro nás těžkou ztrátou, vím ale, že v našich srdcích na něj zůstane ta nejkrásnější vzpomínka.

Vildo, příteli, děkuji Ti za práci, kterou jsi vykonal pro Československou obec legionářskou – děkuji Ti za přátelství, kterým jsi nás zahrnoval.

Loučím se s Tebou jménem svým a jménem Tvých sester a bratří z Československé obce legionářské.

Čest Tvé památce, bratře

Bratr plukovník Jan Ihnatík oslavil 102. narozeniny

text ses. Jana Příbylová
foto MO ČR a ČsOL

Dne 1. března 2024 oslavil neuvěřitelných 102 let náš dlouholetý vzácný člen, kamarád, veterán druhé světové války bratr plukovník v. v. Jan Ihnatík.

Bratr Ihnatík se narodil 1. března 1922 v obci Poroškovce na Podkarpatské Rusi v rodině drobných rolníků. Obecnou školu absolvoval v Poroškově, pak dva roky studia na střední stavební škole v obci Tuří Remety. Současně se studiem také stále se svými sourozenci vypomáhal rodičům s jejich malým hospodářstvím.

Po maďarské okupaci zbývajících částí Podkarpatské Rusi v březnu 1939 se musel, stejně jako jeho další vrstevníci, dostavit na výcvik do maďarských oddílů předvojenské přípravy Levente. Pod vlivem místních komunistů, kteří mezi rusínskou mládeží šířili zvěsti o „sovětském ráji na zemi“, a rovněž vzhledem k hrozbě branné povinnosti v maďarské armádě, se rozhodl počátkem roku 1940 ještě se dvěma přáteli utéct ilegální cestou do Sovětského svazu. Krátce po překonání hranic ale byli zatčeni sovětskými pohraničníky a převezeni do sběrného tábora ve Skolje, kde se v tu dobu tísnilo již velké množství uprchlíků. Protože již prostory místního provizorního tábora nestačily pojmout všechny utečence, převezli po čase velkou část vězňů do věznice ve Stryji, kde probíhaly hlavní výslechy NKVD. Z podobných důvodů pak následovaly jejich deportace přes vězení v Umani a až do Starobělsku, kde byli vězni v „rychlých procesech“ odsuzováni k tvrdým trestům. Také Jan Ihnatík byl za ilegální přechod hranic odsouzen k obvyklému trestu: 3 roky nápravně-pracovních táborů.

Začátkem roku 1941 jej pak s dalšími vězni deportovali na sever Ruska, konkrétně do jednoho z pracovních lágrů u města Uchta. Vězni zde vykonávali rozličné práce – stavěli základy domů v lágru, káceli stromy v okolních lesích, vypomáhali při senosečích atd. Po několika měsících ale měli být vybraní vězni (většinou Poláci a Rusíni) deportováni do lágrů na severu. Tehdy měl Jan Ihnatík štěstí; v táboře se totiž seznámil s lágrovým lékařem, který mu pomohl předstírat úraz,

čímž se tomuto obávanému transportu vyhnul. Navíc byl z rozhodnutí táborového vedení umístěn na výpomocnou práci do nedalekého učňovského řemeslnického střediska. Zde se také dostal k větším porcím stravy, takže znovu mohl přibrat na váze. V této výhodné pozici nakonec setrval až do svého propuštění na začátku roku 1943.

U československé vojenské jednotky v Buzuluku byl pak prezentován 13. února 1943. Po základním výcviku absolvoval poddůstojnickou školu a následně dělostřelecké učiliště v Irbitu. V dalším průběhu války se pak jako příslušník dělostřeleckého pluku 1. československého armádního sboru v SSSR zúčastnil celého tažení v SSSR a podílel se na osvobození Československa. Během bojů byl několikrát zraněn. Byl přímým účastníkem Dukelské i Jaselské operace. Jeho bojová cesta skončila při osvobození Břestu na Přerovsku v květnu 1945. I po válce zůstal v československé armádě a až do důchodu působil u mnoha vojenských útvarů především na Moravě.

Do dnešních dnů je bratr Ihnatík aktivní, rád se věnuje zahrádce a účastní se jako čestný předseda, pokud zdraví dovolí, i schůzí Jednoty ČsOL v Havířově a návštěv pietních míst.

Vážený bratře, Jene, přejeme Ti do dalších let zdraví, veselou mysl, a děkujeme Ti za léta přátelství a možnost být v tvé přítomnosti. ■

Bratr Pavel Bednár oslavil 98 let

text br. Antonín Zgažar,
předseda jednoty
foto br. Pavel Rapušák

V pondělí 4. března 2024 oslavil bratr Pavel Bednár 98. narozeniny. Je posledním žijícím válečným veteránem z druhé světové války na Bruntálsku. Nyní žije v domově seniorů v Dolní Moravici a na svůj věk se těší vcelku dobrému zdraví. Zde ho navštívili a k narozeninám mu poblahopřáli zástupci Jednoty ČsOL v Bruntále a koordinátor projektu Péče o válečné veterány. Popřáli mu hodně zdraví a spokojenosti a předali mu květiny a drobné dárkové balíčky.

V příjemné atmosféře při kávě a zákuscích bratr Pavel vzpomínal na své rodiče, sourozence a na těžký, ale zároveň krásný život v Nové Lehote v pohoří Povážský Inovec na Slovensku, kde se v roce 1926 narodil do luteránské rodiny. Rodina žila v Kopanici Dolina, jejíž okolí se po porážce Slovenského národního povstání v roce 1944 stalo útočištěm

početné partyzánské brigády Sněžinskij a také úkrytem pro mnoho židovských uprchlíků. Tehdy osmnáctiletý Pavel se stal spojku partyzánů a také pomáhal židovským rodinám – vozil jim peníze a potřebné věci z ostatních částí Slovenska. Společně s rodiči ke konci války ukrývali českého partyzána a dvě židovské dívky.

Po osvobození odešel Pavel Bednár na Moravu za českým partyzánem, u kterého se vyučil obchodním příručím a vedl několik obchodů na Rýmařovsku, kde se v Janovicích u Rýmařova oženil a společně s manželkou vychovali tři děti. ■

Význačné životní jubileum válečné veteránky Ernestíny Švorcové

text ses. Eva Armeanová
foto br. Stanislav Pítr

Dne 25. února 2024 oslavila válečná veteránka a členka Československé obce legionářské ses. Ernestína Švorcová své 90. narozeniny. Narodila se 25. února 1934 jako druhé dítě Ernestíny a Michala Pätoprstých na Slovensku v obci Švajnsbach, později Ružindol.

Po nástupu války a klerofašismu na Slovensku se postupně s rodiči zapojila do odboje proti fašismu, především jako partyzánská spojka. Je až neuvěřitelné, kolik toho tato drobná žena dokázala. V roce 2021 vydala Československá obec legionářská v rámci projektu Péče ČsOL o válečné veterány a ve spolupráci s Ministerstvem obrany České republiky její vzpomínky s názvem Životní příběh malé partyzáanky. Motto knihy zní: „Narodila jsem se do šťastné rodiny a válka mi ji vzala.“ Svůj příběh věnovala dětem, vnoučatům, pravnoučatům a všem dalším generacím, aby nikdy nezapomněly na hrůzný význam slova válka. V březnu 1945 přišla o milovaného otce a bratra, s jejich ztrátou se nikdy nesmířila. Aby se na ně nezapomnělo, aktivně se zapojila do organizování besed o druhé světové válce, jak pro mládež v rámci vlastenecké výchovy, tak i pro občanskou veřejnost. V roce 1953 se seznámila s Alexejem Švorcem, za kterého se v roce

1954 provdala. Vychovali dvě děti, dceru Ernestínu a syna Alexeje. V roce 2005 ovdověla. V současné době žije spokojeným životem s partnerem Otakarem Michalem u dcery Ernestíny v Bechyni.

Milá Ernestíno, ze srdce Ti přejeme hodně zdraví, kupu štěstí, spokojenost a vše dobré do dalších let. Velmi si vážíme toho, že nás považuješ za své blízké přátele. ■

Přednáška válečného veterána

text ses. Eva Armeanová
foto br. Stanislav Pítr

Ve středu 17. ledna 2024 se uskutečnila přednáška v kavárně Hotelu Kladno pro kladenský seniorský spolek Klub aktivních důchodců. Povídání o svém působení na misi v Iráku si připravil novodobý válečný veterán pplk. Ing. Ivo Bedrna, člen Jednoty Československé obce legionářské v Kladně. Dne 24. prosince 2023 uplynulo 30 let od jeho účasti v mírové misi OSN.

Přednášku o jeho misi v Iráckém Kurdistánu, této neznámé zemi, si přišlo poslechnout na 100 zájemců, z toho byla převážná část žen. Dotazy se týkaly např. způsobu stravování, ubytování, míry nebezpečí a odloučení od rodiny. Přednáška byla vyslechnuta s velkým zájmem a byla odměna zaslužilým potleskem a poděkováním předsedy klubu Jiřím Brtníkem.

Připomínka 30. výročí úmrtí ppor. i. m. Václava Martínka v Dačicích

Jednota ČsOL v Jindřichově Hradci „br. Stanislava Berana“ uspořádala v sobotu 13. ledna 2024 ve spolupráci s městem Dačice pietní akt k uctění památky dačického rodáka ppor. i. m. Václava Martínka.

Pietní setkání bylo zahájeno skladbou Hoši od Zborova v podání členů Městského dechového orchestru Dačice. Úvodní slova, stejně jako moderování celého setkání, se ujal br. Petr Pokovba. Čestnou stráž u hrobu ppor. i. m. Václava Martínka vytvořili symbolicky bývalí příslušníci mise UNPROFOR organizovaní v ČsOL a SVV ČR.

Pietní akt se za účasti rodiny konal na Novém hřbitově v Dačicích na Jindřichohradecku v den 30. výročí tragické dopravní nehody nedaleko obce Udbina na území dnešního Chorvatska, která tehdy jedenačtyřicetiletého desátníka Martínka stála

život. Představitelé města Dačice v čele s panem starostou Milošem Novákem, jednot ČsOL z Jindřichova Hradce a Českých Budějovic, KO SVV ČR Jihočeského kraje a jindřichohradeckého Klubu výsadkových veteránů genmjr. Rudolfa Krzáka položili k místu jeho posledního odpočinku květinové dary.

Následovaly projevy čestných hostů. Pan starosta ve své řeči mimo jiné zdůraznil důležitost zahraničních misí při řešení ozbrojených konfliktů. Předseda jednoty ČsOL Jindřichův Hradec br. Karel Ludvík poté připomněl historii účasti českého kontingentu v misi UNPROFOR a životní osudy Václava

Martínka. Svou osobní vzpomínku na události okolo tragické nehody a smrti Václava Martínka předal zúčastněným pplk. v. v. Ing. Vojtěch Plesník, předseda Jihočeské krajské organizace SVV ČR a Jednoty ČsOL ve Vimperku.

Pietního setkání se zúčastnil rovněž předseda Československé obce legionářské a Sdružení válečných veteránů ČR plk. v. v. MUDr. Pavel Budinský. Ten také společně s br. Vojtěchem Plesníkem předal vdově po Václavu Martínkovi pamětní medaili k 30. výročí vzniku SVV ČR. Paní Martínková jen krátce poté obdržela z rukou br. Václava Holuba také útočný nůž UTON vz. 75 z limitované edice věnované pozůstalým po příslušnících a příslušnici AČR, kteří se ze zahraničních misí nevrátili ke svým rodinám živi.

Památku ppor. i. m. Václava Martínka přítomní na závěr pietního aktu uctili minutou ticha za zvuku Večerky, kterou následovala státní hymna České republiky.

Účastníci se ještě přesunuli na Palackého náměstí v Dačicích, kde byly položeny květinové dary také k pamětní desce upomínající mimo Václava Martínka také na dva další dačické rodáky, kteří zahynuli v zahraničních misích Armády ČR, a to Bohumila Vávru a Petra Hose.

Po ukončení oficiální části pozval pan starosta Miloš Novák přítomné na neformální setkání v prostorách městského úřadu. ■

text br. Milan Mojžíš
foto MgA. Jan Schejbal

Aktivní záloha slavila 20 let

Na pět set bývalých či současných příslušníků Aktivní zálohy, kteří se před dvaceti lety dobrovolně přihlásili do prvních záložních jednotek a byli v nich zařazeni minimálně deset let, bylo v pátek 4. dubna ministryní obrany Janou Černochovou pozváno na Čestný dvůr Národního památníku na Vítkově, aby převzali novou Pamětní minci k 20. výročí založení AZ či další resortní vyznamenání. Stalo se tak u příležitosti 20. výročí schválení nového branného zákona, který po 140 letech ukončil povinnou vojenskou službu a dal rámec vzniku aktivní záloze ozbrojených sil.

Na Vítkově v pátek dorazilo na 300 záložáků, kteří byli u zrodu aktivních záloh. Někteří nastoupili ve slavnostních uniformách, většina v polních a stovka již v civilním oděvu. Ve svém vystoupení ministryně obrany krátce připomenula historii vzniku aktivní zálohy a nastoupeným záložákům poděkovala za jejich pomoc nejenom armádě, ale i celé společnosti. „Jste vzorem celé naší společnosti. Tím, že jste vstoupili do aktivních záloh, jste se zachovali jako praví vlastenci, kterým není jejich země lhostejná a kterou jste připraveni

bránit i se zbraní v ruce s nasazením vlastního života,“ řekla Jana Černochová a pokračovala: „Že jste dvakrát občan, není rozhodně žádné klišé. Jste to vy, kteří pomáháte edukovat naši společnost, jež ji možná potřebuje dnes víc než kdy jindy.“ První zástupce náčelníka Generálního štábu AČR generálporučík Miroslav Hlaváč následně konstatoval, že se záložáci stávají čím dál větší součástí armády a neúčastní se jen výcviku, likvidace přírodních katastrof nebo pomoci při covidu, ale už běžně jezdí i na zahraniční mise. Na konci roku 2023 bylo v záloze 4266 vojáků, z nichž

10,8 procenta byly ženy. Do roku 2030 by chtěla mít armáda deset tisíc záložáků.

Jako prvního ministryně ocenila Křížem obrany státu bývalého náčelníka GŠ AČR armádního generála Jiřího Šedivého, který byl již na přelomu tisíciletí přesvědčen, že žádná armáda nemůže existovat bez svých záloh. Po zkušenostech s prvními dobrovolnými cvičeními vyslyšel myšlenky Františka Koča, Václava Marhoul a Jiřího „Brabánka“ Kunce a umožnil ve Strašicích zformování experimentální stálé záložní jednotky. Skupina vojáků v záloze sdružující se okolo Muzea na demarkační linii v Rokycanech spolu se členy klubu CI 5 vytvořila u 24. mechanizovaného praporu 2. mechanizované brigády záložní mechanizovanou rotu, aby se v praxi při výcviku vyzkoušel a „odladil“ připravovaný projekt Aktivních záloh. A ani Československá obec legionářská nezůstala tehdy stranou a již při slavnostním nástupu 11. listopadu 2000 na Čestném dvoře Národního památníku na Vítkově, kde záložáci obnovili vojenskou přísahu České republiky, udělil předseda ČsOL bratr generál Špaček jednotce čestný název „Československých legií“ a nazval záložáky pokračovateli dobrovolných tradic našich legionářů.

Na ocenění medailí Za službu v aktivní záloze 2. stupně za dovršení dvaceti let celkové doby zařazením čekalo na Vítkově mimo jiné i 11 příslušníků tankové roty aktivní zálohy 73. tankového praporu. Čekali na toto ocenění

netrpělivě již dva roky, neboť tak dlouho trvalo dohledat jejich záznamy v archívech již zrušených Územních vojenských správ. Přitom 1. tanková rota Aktivních záloh dobrovolných patří k nejstarším jednotkám AZ, neboť byla ve Strašicích zformována z 1. čtyř experimentální mechanizované roty již v polovině roku 2002 v souvislosti s přijetím aktualizace branného zákona a vznikem Aktivních záloh dobrovolných. Při slavnostním nástupu u příležitosti zformování 1. mechanizovaného praporu Aktivních záloh dobrovolných dne 30. listopadu 2002 ve Strašicích obdržela i 1. tanková rota AZD čestný název „Československých legií“. Při slavnostním ukončení přecvičení 8. října 2004 ve Vyškově dostala jednotka z rukou tehdejšího náčelníka GŠ AČR generálporučíka Pavla Štefky bojový prapor věnovaný Nadací pozemního vojska AČR, který byl vzápětí dekorován stuhou Československé obce legionářské. V rámci reformy jednotek Armády ČR se tanková rota aktivních záloh stala v roce 2003 součástí 73. tankového praporu v Přáslavicích. Po celou dobu své existence byla 1. tanková rota AZ „Československých legií“ jako jedna z mála jednotek aktivních záloh na téměř plných stavech, obdržela těžkou techniku a stala se nedílnou součástí 73. tankového praporu „Hanáckého“. Právě zkušenosti se službou a výcvikem v rámci bojového praporu vedly následně velení armády k rozhodnutí vytvořit jednotky aktivní zálohy i u dalších útvarů. A v pátek 4. dubna se jedenáct stále sloužících záložních tankistů konečně dočkalo svého oprávněného ocenění, které převzali přímo z rukou ministryně obrany a v nově nafasovaných slavnostních uniformách. Další čtyři kolegové, kteří ukončili svůj závazek ke konci loňského roku, pak dostali minci 1. zástupce NGŠ AČR.

Na závěr všichni přítomní obdrželi novou Pamětní minci k 20. výročí založení AZ. Pak již následovalo fotografování, malé občerstvení a gratulace. Tankisty asi nejvíce potěšila gratulace od „otce zakladatele“ armádního generála Šedivého a od jejich učitele a bývalého velitele 3. tankové roty a 73. tankového praporu plukovníka gšt. Jána Kerdíka, který se na „starou gardu“ přišel podívat. Ukončením ceremonií na Vítkově ale slavnostní den zdaleka nekončil, neboť se tankisté přesunuli na Ústředí ČsOL, kde mohli dále vzpomínat na uplynulé čtvrtstoletí při službě v záloze naší armády a oslavit též kulaté narozeniny svého velitele. ■

Vzpomínka na bratra Tomáše Sedláčka

text br. Petr Tolar
foto ses. Marcela Tolarová

Zástupci Československé obce legionářské a Posádkového velitelství Praha v pátek 8. ledna dopoledne uctili památku br. Tomáše Sedláčka, armádního generála ve výslužbě, bojovníka ze západní i východní fronty druhé světové války, vězně komunismu a čestného předsedy legionářské Obce. Sešli se u jeho pomníku v areálu kasáren Posádkového velitelství Praha v Dejvicích. Jeho životním heslem bylo: „Vydržet!“

Od narození Tomáše Sedláčka dnes uplyne 106 let. Narodil se 8. ledna 1918 ve Vídni. Absolvoval Vojenskou akademii v Hranicích, a coby mladý dělostřelecký důstojník byl v roce 1938 rozhodl bránit Československou republiku proti hitlerovskému Německu. V roce 1939 odešel za hranice a přidal se do řad zahraničního odboje. Na jaře 1940 absolvoval ústupové boje ve Francii, následně se evakuoval do Spojeného království, kde v průběhu několika let prošel parašutistickým výcvikem a dalšími kurzy.

V roce 1944 odjel do Sovětského svazu, aby se připojil k tamní československé vojenské jednotce, které se nedostávalo důstojníků. V řadách 2. československé paradesantní brigády byl letecky dopraven na povstalecké území na Slovensko, kde se zapojil do bojů Slovenského národního povstání. Po německém potlačení povstání ustoupil se svými vojáky do hor a vedl další boj jako partyzáni. Po skončení války pokračoval v kariéře profesionálního důstojníka až do roku 1951, kdy byl zatčen, trýzněn a ve vykonstruovaném procesu odsouzen k vězení a práci v uranových dolech až do roku 1960. Rehabilitace se dočkal až v roce 1989. Na počátku 90. let se společně s dalšími válečnými veterány zasloužil o obnovu Československé obce legionářské a pozvednutí jejího společenského kreditu. Zemřel ve čtyřicetileté věku dne 27. srpna 2012, kterýžto den je na jeho pa-

mátku ustanoven Památným dnem Československé obce legionářské.

Vzpomínáme

Vzpomínka na bratra Jožu Davida

text br. Petr Tolar
foto br. Lukáš Nethr

Bratr Josef David, zvaný Joža, se stal v roce 1945 v pořadí druhým předsedou Československé obce legionářské, která se v té době dočkala obnovy po skončení druhé světové války. Od jeho narození uplynulo 17. února 2024 již 140 let, a při té příležitosti se zástupci dnešní legionářské Obce zastavili a vzpomněli nad jeho hrobem na pražských Olšanských hřbitovech.

Narodil se roku 1884 v Kylešovicích, které jsou dnes součástí Opavy. Již od mládí vedl aktivní politický život, což však vedlo k jeho předčasnému vyloučení z opavského gymnázia. V osmnácti letech založil v Opavě základní organizaci České strany národně sociální, řečnil na veřejných shromážděních a coby redaktor přispíval do řady novin. Po vypuknutí první světové války musel narukovat do rakousko-uherské armády a odejít na východní frontu. V květnu 1915 se mu tam podařilo přeběhnout do ruského zajetí. I mezi

válečnými zajatci byl aktivním organizátorem a agitátorem za zájmy boje o československou samostatnost. Jako předseda zajateckého odboru Odbočky Československé národní rady v Rusku se věnoval náboru nových dobrovolníků do řad samostatného vojska, tzv. legie. Posilování československých legionářů na Rusi se věnoval až do prosince 1918, kdy byl Milanem R. Štefánikem vyslán jako člen legionářské delegace do nově vzniklého Československa. Na Sibiři se pak ještě vrátil a definitivně se do vlasti navrátil až v květnu 1920.

Po vzniku Československé obce legionářské v roce 1921 se stal jejím jednatelem a jednou z hlavních tváří. Současně také vykonával funkci poslance Národního shromáždění, kde hájil zájmy legionářské komunity na poslanecké půdě.

Po německé okupaci odešel za hranice, aby opět spolupracoval na organizaci zahraničních vojenských jednotek československých dobrovolníků. Patřil do blízkého okruhu prezidenta Edvarda Beneše a exilové vlády v Londýně. Tam také založil Svaz československých legionářů v Anglii, která měla dočasně zastoupit roli Němci zrušené ČsOL.

K obnově ČsOL došlo hned po osvobození a Joža David byl zvolen jejím předsedou. Od prosince 1945 se také ujal funkce poslance a netajil se příklonem ke spolupráci se Sovětským svazem. Během komunistického převratu v únoru 1948 nijak nevystoupil a zachoval neutralitu. Jako nekomunistický poslanec se však stejně dostal pod dohled Státní bezpečnosti. Zemřel 21. dubna 1968.

Vzpomínáme

text br. Jiří Filip a Martin Lokaj
foto ses. Marcela Tolarová, br. Petr Tolar, ses. Jana Hájková

105 let od války o Těšínsko

Sotva v Evropě utichly výstřely první světové války, rozhořely se na mnoha místech konflikty o hranice nových států, které z ní vzešly. Nejinak tomu bylo i na Těšínsku, které si nárokovala jak ČSR, tak Polsko. Spor se v lednu 1919 rozhořel v krátký, přesto krvavý střet, jenž si na obou stranách vyžádal desítky obětí. A právě jim vzdala u příležitosti 105. výročí Čs. obec legionářská zasloužený hold.

Letošní vzpomínání bylo v mnoha ohledech výjimečné. Poprvé po více jak pětadesáti letech mohly být květinové dary položeny a vojenské pocty vzdány ve stínu impozantního sousoší slezské orlice, které opět střeží pomník Padlým za Těšínsko – místo posledního odpočinku více jak pěti desítek čs. obětí těšínského konfliktu na hřbitově v Orlové. Není tak již pochyb o platnosti slov básníka Petra Bezruče, zvěčněných v kameni pomníku – Zhasnuvše dále žijí padlí bojovníci v paměti národa.

Slavnostní akt, jímž symbolicky započala šňůra česko-polských vzpomínkových setkání na obou stranách dnešní hranice, byl zahájen v pátek 26. ledna úderem 11. hodiny. Početné obecenstvo aktem provedl br. Martin Lokaj, předseda Jednoty ČsOL Ostrava 1, které připadla čest událost organizovat a jejíž členové se po boku bratří z jednot Hodonín a Přerov zhostili role stráží v dobových stejnokrojích. Na důstojnosti pietě přidala také přítomnost mužů v uniformách naší současné armády – příslušníků Posádkového velitelství Praha, kteří se mimo jiné s profesionální důsledností zhostili role nosičů věnců.

Na úvod před přítomné vystoupil místopředseda Jednoty ČsOL Ostrava 1, br. Tomáš Rusek, který přiblížil pohnutou historii

místa. Hrdost nad úspěšnou rekonstrukcí a vděk všem, kdo se na ní podílel, následně ve svém proslovu vyjádřila starostka města Orlové Lenka Brzyszkowská. O náročné obnově pomníku a jeho historickém významu dále promluvil ředitel Odboru pro válečné veterány a válečné hroby plk. Robert Speychal. Na dvouletou práci na replice impozantního figurálního sousoší pak s pohnutím vzpomenu její autor, sochař Martin Chmelař.

Po proslovech následovalo samotné znovuoživení pomníku. To mělo s ohledem na jeho monumentálnost podobu přestřižení pásky, symbolizující návrat k původní, důstojné podobě, jež místu posledního spočinutí tolika našich padlých právem náleží. Pod travnatou plochou, nad kterou se pomník tyčí, se nachází neoznačené hroby celkem 55 mužů, jejichž životy vyhasly v lednových bojích roku 1919, při následné ostraze demarkační čáry a během plebiscitního období. Na čestném místě ve středu pohřebiště mezi nimi od roku 1922 spočívají také

ostatky sokolského činovníka a zakladatele čs. legie v Itálii Jana Čapka, který padl 17. června 1918 na Piavě.

Všem těmto padlým byla při tónech smutečního pochodu v podání Vojenské hudby Olomouc vzdána úcta položením věnců a kytic. Vedle výše jmenovaných tak mezi dalšími učinili ředitel Krajského vojenského velitelství Ostrava plk. Jaroslav Medek, náměstek hejtmána Moravskoslezského (MS) kraje Stanislav Folwarczny, ředitel Celního úřadu pro MS kraje plk. Kamil Kaluža, ředitel Muzea Těšínska Zbyšek Ondřeka, ředitelka Paměti národa MS kraje Ida Šimonová, dále pak zástupci MS župy sokolské a Sdružení válečných veteránů MS kraje. Za legionářské bratrstvo věnec položili členové PRV ČsOL – br. řídicí tajemník Milan Mojžíš a předseda Jednoty Opava br. Václav Zavadil, své zastoupení však měly i mnohé další jednoty ČsOL, a to nejen ty z blízkého okolí.

Dlužno dodat, že řada z těch, kdo památku čs. padlých v uplynulých letech obětavě udržovala a usilovala o nápravu neutěšeného stavu jejich pomníku, svůj hold už složit nemohla. I jim tak právem patřila na závěr pietní části aktu tichá vzpomínka, při které se k poctě sklonily prapory Ústředí ČsOL a Jednoty Ostrava 1, Krajského vojenského velitelství Ostrava, Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové a T. J. Sokol Moravská Ostrava I.

Ocenění se na samém konci slavnostního setkání dostalo také několika přítomným, a to v podobě pamětní plakety Péče o válečné hroby, kterou jim jménem Ministerstva obrany ČR předal v uznání zásluh plk. Speychal. Za nesmírně náročnou kamenosochařskou práci si ji odnesl Martin Chmelař, za město Orlovou, které rekonstrukci pomníku iniciovalo a zásadní měrou se na ní podílelo, plaketu převzala starostka Lenka Brzyszkowská. Za obnovu hrobů a budování nových pietních míst legionářů si pak stejné ocenění odnesli také činovníci Jednoty ČsOL Ostrava 1, bři. Martin Lokaj a Tomáš Rusek.

Připomeňme, že první padlí čs. vojáci a legionáři byli na hřbitově v Orlové pochováni ještě v průběhu bojů. Dne 26. ledna 1919 se zde za mohutné účasti české veřejnosti konal pohřeb osmi padlých z blízkého okolí. V poslední den konfliktu pak zde bylo pochováno dalších devět mužů ze střetů u Žibřidovic, Karviné, Albrechtic a Stonavy. Dne 5. února se hřbitov stal místem posledního odpočinku také několika polských padlých. V témže roce byl nad čs. rovy postaven jako provizorium dřevěný pomník. Současně byl také založen fond, kladoucí si za cíl vybudovat důstojný kamenný památník.

Do konečného rozřešení hraničního sporu v červenci 1920 přibýlo na hřbitově dalších 16 obětí z řad čs. legionářů,

armády, četnictva i civilního obyvatelstva. Padli v přestřelkách na demarkační linii, při přepadech polskými bojůvkami, nebo zahynuli nešťastnou náhodou. V březnu roku 1922 sem bylo převezeno 22 vojáků padlých v bojích u Skočova. V červenci téhož roku zde byly z Itálie přeneseny ostatky zmíněného Jana Čapka. Posledním zde pochovaným vojákem se pak v dubnu 1923 stal Jan Gregor.

V roce 10. výročí čs. samostatnosti Spolek pro poctu padlým za Těšínsko (pokračovatel fondu) korunoval svou snahu 30. září 1928 odhalením důstojného pomníku Padlým za Těšínsko. Sousoší se slezskou orlicí pro něj zhotovil z bohaneckého pískovce sochař Ferdinand Malina z Orlové, architektonickou část vypracoval stavitel, architekt a bývalý italský legionář Čeněk Volný z Doubravy. Původní vzhled však místu dlouho nezůstal. V době polského záboru Těšínska (říjen 1938–srpen 1939) bylo sousoší zničeno a osiřelý pomník pak dlouhé dekády navzdory protestům ČsOL a řady dalších spolků, institucí a veřejnosti chátral.

Svítat na lepší časy se začalo teprve v roce 2018, kdy byly městem Orlovou zahájeny přípravné kroky k obnově pomníku. Náročnou rekonstrukci, jež byla umožněna díky finančním dotacím Ministerstva obrany ČR, zhotovila na základě projektové dokumentace architektů Evy a Vlastimila Krčmářových firma Meccano. Kamenických prací, které pomníku postupně vrátily původní podobu, se zhostil sochař Martin Kuchař. Byla to však až instalace věrné repliky zničeného sousoší, která v loňském roce několikaletou rekonstrukci završila.

Dělníci se ale na orlovský hřbitov snad již zanedlouho vrátí. Na základě jednání představitelů samosprávy, Ministerstva obrany ČR a polského diplomatického zastoupení by zde totiž mělo dojít ke vzniku nového pietního místa, jež by připomínalo také památku polských padlých z ledna 1919, jejichž hrob neměl ani tu trochu štěstí, jako pomník jejich čs. protivníků, a v minulosti nenávratně zanikl.

Vůle v tomto ohledu spolupracovat je jedním z důkazů probíhajícího historického smíření, ke kterému v současnosti dochází, a o němž na místě hovořil také plk. Speychal. Ten zdůraznil, že si „musíme vzít z meziválečné historie zdejšího regionu důkladné ponaučení, neopakovat stejné chyby, otevřeně a kriticky hodnotit historické události a společně čelit aktuálním výzvám za našimi východními hranicemi, které se až příliš podobají těm v minulosti“.

Důležitým symbolickým gestem proto byla také pietní návštěva nedaleké Stonavy, kam se po skončení slavnostního setkání v Orlové většina účastníků přesunula. Na místním hřbitově zde spočívají dvě desítky polských vojáků a milionářů, kteří padli 26. ledna 1919 v boji s postupujícími příslušníky 21. střeleckého pluku čs. legie z Francie. Vůbec poprvé zde spolu se členy ČsOL vzdali vojenské pocty, položili věnce a zapálili svíce také příslušníci Armády ČR, za což se jim dostalo uznání z úst přítomné generální konzulky Polské republiky v Ostravě Izabelly Wołłejko-Chwastowicz. Stonava totiž představuje citlivé místo polské historické paměti, ve které se o části zde pohřbených obětí hovoří jako o zabitých až po složení zbraní.

Již v početně skromnějším aranžmá posléze proběhla dvě pietní zastavení na hřbitově v Novém Bohumíně, kde byli za účasti místostarosty města Lumíra Macury vzpomenují první polští padlí války o Těšínsko – Antoni Januła a Władysław Kwaśny, ztotožnění teprve nedávno díky bádání br. Ruska. Hold byl ale složen i jedné z posledních zde pohřbených obětí sporu – čs. vojínu Klementu Štátnému, zavražděnému na sklonku roku 1920 během vytyčování hranic. K obecenstvu zde promluvil Przemysław Jaskółowski, jehož spolek – Tradycyjny Oddział C. i K. Regimentu Artylerii Fortecznej No. 2 – se již řadu let záslužně věnuje připomínání padlých obou stran těšínského konfliktu, a který českou delegaci po celou dobu doprovázel.

Pietní putování 26. ledna vyvrcholilo slavnostní česko-polskou recepcí ČsOL. Ta se v režii Jednoty Ostrava 1 uskutečnila v hotelu Pod Zeleným dubem ve Starém Bohumíně, jehož reprezentativním sálem zněly vedle družného rozhovoru také lidové písně a vážná hudba v podání žactva Základní umělecké školy Bohumín. K hostům z řad regionální samosprávy,

spolků a institucí se zde připojil také polský velvyslanec v ČR Mateusz Gniazdowski, který vyjádřil komemorativním aktivitám ČsOL chválu. Jménem ČsOL se slova ujal řídící tajemník br. Mojžíš, který vzpomenují legionářskou pout na Těšínsko jubilejního roku 2019, která již tehdy demonstrovala přínos připomínání si dávných událostí v duchu vzájemného pochopení, jež vytváří vhodné prostředí pro důstojnou komemoraci mnohdy – jak ukazuje příklad Orlové a Bohumína – polozapomenutých padlých, ale i pro objektivní historické poznání. Spolu s br. Lokajem proto slavnostní příležitosti využil k ocenění záslužné badatelské a popularizační práce polského historika Daniela Korbela. Cenu si za významný přínos Muzea Těšínska a všech jeho odborných pracovníků převzal také ředitel Zbyšek Ondřeka. Coby kolektivní ocenění všestranné činnosti byl pak za potlesku hostů dekorován stuhou Ústředí ČsOL i prapor Jednoty Ostrava 1.

V průběhu soboty 27. ledna se členové ČsOL a polských klubů vojenské historie vydali do Žibřidovic na druhé straně dnešní hranice, kde na místním hřbitově pokračovali v pietní šňůře vzdáním holdu padlým Polákům. Věnce společně položili rovněž u kříže upomínajícího na smrt kapitána Cezary Hallera, mladšího bratra generála Józefa Hallera, velitele tzv. Modré armády, která za první světové války bojovala na západní frontě po boku našich francouzských legionářů. A právě střet s nimi se stal Cezary Hallerovi 26. ledna 1919 osudným. V jeho skonu se odráží tragičnost konfliktu, jenž proti sobě postavil nejen stávající sousedy, ale také bývalé spolubojovníky, kteří prošli hrůzami předchozí války, aby pak našli smrt na domácí půdě.

Také další dvě desítky polských vojáků, pochovaných dle konfese na katolickém a evangelickém hřbitově ve Skočově, uctili Češi a Poláci společně, a to za účasti příslušníků polské armády, spolků a představitelů města, před jehož branami osm dní trávící (a přesto za sedmidenní nesprávně označovaná) válka o Těšínsko roku 1919 skončila. Poslední zastávkou česko-polského putování však byla obec Holešov, kde pod udržovaným a květinami pokrytým náhrobkem spí věčným spánkem trojice příslušníků 35. střeleckého pluku čs. legie z Itálie. Na závěr pietního aktu a vzpomínkové cesty jako takové byla obec za tuto příkladnou péči, jež může všem sloužit vzorem, oceněna zástupci Ministerstva obrany ČR pamětní plaketou jako vyjádřením vděku.

Věříme, že také v následujících letech budeme na hroby a k pomníkům klást bok po boku věnce se stuhami v československých, respektive českých a polských barvách, a to ku prospěchu udržování památky padlých i společných vztahů. ■

U Masarykovy sochy jsme uctili oběti německé okupace

text br. Petr Tolar
foto br. Michal Rak

Socha „prezidenta Osvoboditele“ Tomáše G. Masaryka naproti Pražskému hradu se stala místem tradičního vzpomínkového setkání pořádaného Československou obcí legionářskou u příležitosti jednoho z nejsmutnějších dní naší novodobé historie – 15. března. Legionáři, sokolové, ústavní činitelé, zastupitelé, vojáci a váleční veteráni i široká veřejnosti si položením květin a minutou ticha připomněli památku obětí německé okupace z roku 1939, která začala před 85 lety.

Březnové dny roku 1939 byly již jen dozvukem československé politické krize ze září roku 1938 a současně porušením tzv. mnichovské dohody ze strany nacistického Německa. Dne 15. března 1939 Adolf Hitler dokázal, že jeho cílem nikdy nebyla „ochrana českých Němců“, ale úplné obsazení a ovládnutí Čech, Moravy a Slezska. Vznikem klerofašistické Slovenské republiky, obsazením českých zemí a vznikem Protektorátu

Čechy a Morava zanikly poslední zbytky Česko-Slovenska, jehož obyvatelstvo ztratilo sebevědomí. I v době nejhlubší morální krize se však našli ryzí vlastenci, kteří se rozhodli s nepřízní osudu bojovat. Hned v březnu 1939 vznikly první organizace domácího odboje a za hranice se vypravili dobrovolníci, kteří chtěli po vzoru československých legionářů z první světové války bojovat v nastávající světové válce za osvobození své vlasti. Proto je třeba, abychom během vzpomínek na 15. březen 1939 s úctou připomněli památku těch, kteří v důsledku kruté německé okupace

zahynuli, a současně si vzali příklad z hrdinství těch, kteří se dali do boje proti tyranii.

Československá obec legionářská uspořádala vzpomínkovou akci k 85. výročí německé okupace v pátek 15. března 2024 v deset hodin dopoledne na Hradčanském náměstí v Praze, u sochy prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Pozvání přijala řada významných hostů. Přítomni byli předsedové obou komor Parlamentu České republiky: předseda Senátu pan Miloš Vystrčil a předsedkyně Poslanecké sněmovny paní Markéta Pekarová Adamová. Senát dále zastupoval první místopředseda Jiří Drahoš a předseda Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice pan Jiří Růžička. Za Slovenskou republiku se zúčastnila velvyslankyně Její Excelence Ingrid Brocková a za Spolkovou republiku Německo velvyslanec Jeho Excelence Andreas Künne.

Magistrát Hlavního města Prahy zastoupil pan radní Michal Hroza. Repräsentanty Ozbrojených sil České republiky byli generálmajor Václav Vlček, velitel Velitelství pro operace Generálního štábu, plukovník generálního štábu Jaroslav Ackermann, velitel Hradní stráže, a ředitel Krajského vojenského velitelství hlavní město Praha plukovník Pavel Mareček. Zúčastnila se také delegace instruktorů a studentů Vojenské střední školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové, která nese čestný název „Škola Československé obce legionářské“, pod vedením br. majora Pavla Rajje. Dále se zúčastnili zástupci vlasteneckých a veteránských spolků, jako České obce

sokolské a České a slovenské obce dělostřelecké. Pořádající Československou obec legionářskou zastupoval její předseda br. Pavel Budinský.

Po položení květinových darů k patám Masarykovy sochy, vystoupili se svými projevy předseda senátu Vystrčil a předsedkyně sněmovny Pekarová Adamová, poté německý velvyslanec Künne, který ve svém projevu uvedl: „My Němci víme o své odpovědnosti za bezpráví, které bylo našim jménem spácháno. A k této odpovědnosti se hlásíme. Co se nemá nikdy opakovat, to nesmíme ani nikdy zapomenout. (...) Jsme Vám vděční za důvěru, za intenzivní spolupráci na všech úrovních. Za třicet let jsme udělali hodně pro smíření našich zemí. I proto tady mohu mluvit jako zástupce Spolkové republiky Německo. Za to vše Vám moc děkuji.“

Jménem hlavního města Prahy vystoupil s projevem pražský radní Hroza. Závěrečný projev pronesl předseda ČsOL br. Budinský, na jehož konci zaznělo: „Dámy a pánové, apel patnáctého března nám klade na paměť, že mír není věčný a svobodě předchází oběť. Nechceme-li selhat a obrátit vniče utrpení, kterým prošly za naši dnešní svobodu předchozí generace, jsme povinni nejen střežit odkaz hrdinů, ale sami hájit demokracii a svobodu.“

Čest památce Čechů a Slováků, kteří se nesmířili s nesvobodou!“

Důstojný pietní akt ukončila minuta ticha a trubačova Večerka. Poděkování za spolupráci patří Ministerstvu obrany České republiky a Posádkovému velitelství Praha. ■

Vzpomínka na umučené důstojníky z odbojové organizace Obrana národa

text místopředseda ČsOL
br. Tomáš Pilvousek,
předseda jednoty
foto br. Tomáš Rytíř

Za účasti vedení Středočeského kraje v čele s hejtmankou Petrou Peckovou, zástupců Armády ČR a Statutárního města Mladá Boleslav, ale i celé řady spolků i početné návštěvy nejenom občanů Mladé Boleslavi si Jednota ČsOL v Mladé Boleslavi připomněla tragické 85. výročí okupace Čech, Moravy a Slezska.

Březnová okupace a s tím spojená konečná likvidace Československa nacistickým režimem patří mezi nejtragičtější období českých národních dějin. Vstup německého vojska do Čech, Moravy a Slezska předznamenal nebývalý zápas o znovuzískání vlastní svobody, a to za cenu velkých obětí. Připomínka známých i těch méně známých bojovníků za národní svobodu, ale i apel vůči současné generaci o tom, že agresi se nevyplácí ustupovat, byl

O historických souvislostech promluvil br. Tomáš Pilvousek

Nástup praporů v čele se státní vlajkou

Projev hejtmanky Středočeského kraje paní Petry Peckové

hlavním poselstvím setkání před budovou bývalých kasáren na Jičínské ulici v Mladé Boleslavi. Zazněl nejenom z důstojně připraveného programu, ale odrážel se také ve slovech všech hlavních řečníků – hejtmanky Středočeského kraje paní Petry Peckové a poslance Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR pana Ondřeje Lochmana.

Poslanec PČR Ondřej Lochman

Zástupci Středočeského kraje, Statutárního města Mladá Boleslav, ale i Armády ČR na letošním setkání

Prostranství před budovou kasáren zaplnily davy návštěvníků, hostů i účinkujících

V letošním roce byly v Mladé Boleslavi instalovány hned dvě výstavy k tematice odboje v letech druhé světové války. Venkovní panelová výstava u býv. kasáren se po dobu více než jednoho měsíce těšila zájmu kolemjdoucích.

Čestné stráže oděné symbolicky ve stejnokrojích čs. legionářů

Společný snímek na závěr setkání

Slavnostní shromáždění zahájil tradičně nástup čestných jednotek s prapory. Kromě domácích praporů se vzpomínky zúčastnili i zástupci Roty Nazdar, Klubu vojenské historie z Muzea na Kočičáku u Chomutova, bratři z Nymburska a mnozí další. Kromě symbolického položení květin program doplnilo čtení vzpomínek a dobové znělky, které umocnily atmosféru výročí. Celou vzpomínkou provázal podnikový orchestř Škoda Auto.

V neposlední řadě je potřeba vyzdvihnout i účast potomků a pozůstalých po důstojnících a odbojářích. I letos se vzpomínkového setkání zúčastnily rodiny po Mjr. Josefu Frymlovi, špkt. Stanislav Ullrichovi i Jaroslavu Šámalovi.

Děkujeme touto cestou za podporu při organizaci více než 20 letého tradičního setkání statutárnímu městu Mladá Boleslav, Ministerstvu obrany ČR a dalším partnerům. Těšíme se na spolupráci při přípravách vzpomínkového setkání v příštím roce. ■

br. Petr Tolar

Uctili jsme památku pobožného střelce

Ve čtvrtek 21. března jsme si připomněli 82 let od hrdinské smrti jedné z legend našeho domácího odboje, štábního kapitána Václava Morávka. V přestřelce s německým gestapem padl téhož dne roku 1942 na pražských Hradčanech, v místech bývalé tramvajové zastávky U Prašného mostu. Dnes vypadá místo zcela jinak, ale najdeme zde skromný Morávkům pomník, u kterého došlo k tradičnímu pietnímu aktu.

Vzpomínkovou akci, která se v Morávkově parku konala od 16 hodin, uspořádalo vedení domovské Městské části Praha 6, které na akci zastupoval statutární místostarosta Petr Prokop. Senát Parlamentu České republiky reprezentoval místopředseda Tomáš Czernin. Déle se zúčastnila ředitelka Sekce ekonomické Ministerstva obrany České republiky paní Blanka Cupáková a za Armádu České republiky generálmajor Richard Bielený. Kytice k patám pomníku položily také zástupkyně Společnosti Václava Morávka. Československou obec legionářskou reprezentoval organizační tajemník br. Jiří Filip a ses. Marcela Tolarová.

Důstojný ráz vzpomínce dodalo protokolární zajištění příslušníky České stráže Posádkového velitelství Praha a sokolské stráže ze Sokola Hanspaulka s praporem. ■

Kraj podpoří vzpomínkovou akci Přisahal republice v Žamberku

V roce 2022 si celý Pardubický kraj připomněl 80 let od atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a následné období útlaku, pro které se vžil označení heydrichiáda. V letošním roce uplyne 80 let od paradesantního výsadku Barium, který je spojen také s oblastí Žamberecka. Vzhledem k tomu to významnému výročí podpoří Pardubický kraj vzpomínkovou akci částkou 100 tisíc korun.

„Každá aktivita, která povede k připomenutí osob či událostí spojených ať už s pozitivními, ale i temnými okamžiky naší minulosti, bude mít vždy mojí osobní podporu, ale také finanční podporu z rozpočtu Pardubického kraje. Rok 2022 byl zcela mimořádný, jelikož jsme si připomněli 80 let od heydrichiády, což byl velký celoroční projekt, na kterém jsme úzce spolupracovali jak s Československou obcí legionářskou, tak s Památníkem Lidice. V letošním roce jsme se se starostou Žamberka Jiřím Mencákem dohodli, že částkou 100 tisíc korun podpoříme z krajského rozpočtu vzpomínkovou akci Přisahal republice. Ta se uskuteční 25. května a bude připomínat jak 80. výročí paradesantního výsadku Barium,

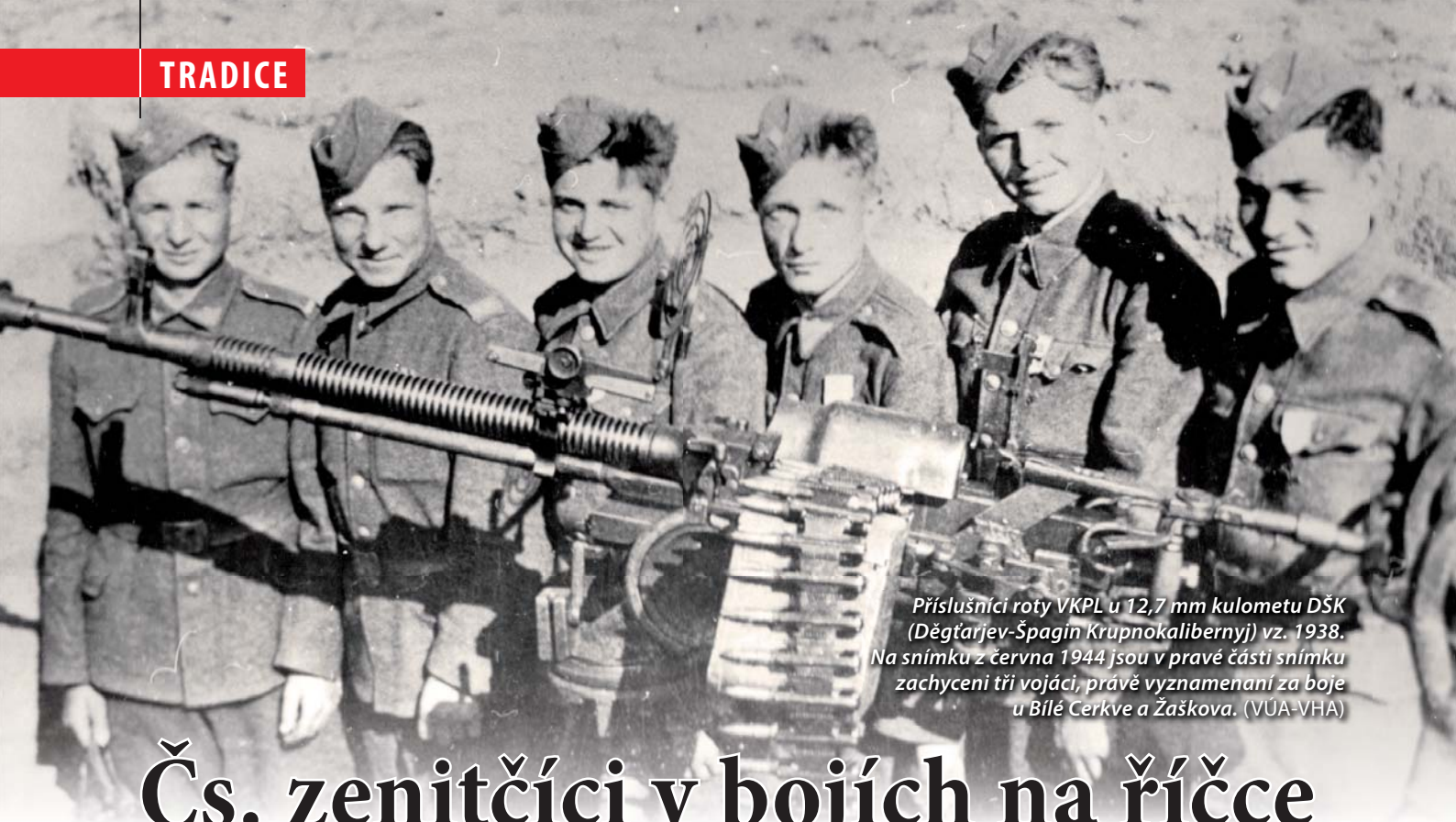
tak i 115 let od narození generálmajora in memoriam Josefa Knopa, jehož pohnutý poválečný osud stejně jako válečné hrdinství bychom si měli také připomínat,“ uvedl hejtman Martin Netolický.

Paradesantní skupina Barium, tvořená velitelem nadporučíkem Josefem Šanderou, radistou četářem aspirantem Josefem Žížkou a šifrantem četářem Tomášem Býčkem seskočila v noci ze 3. na 4. dubna 1944 u Vysoké nad Labem. Po seskoku plnili příslušníci desantu zpravodajské, koordinační, sabotážní a organizační úkoly na Královéhradecku, Holicku, Rychnovsku a Žamberecku. Jejich hlavním úkolem bylo navázat spolupráci s domácím odbojem a udržovat rádiové spojení s londýnskou centrálou. Zradou Gustava Žida a dříve zatčených parašutistů Vítězslava Lepaříka a Adolfa Horáka došlo 16. ledna 1945 k tragédii v osadě Polsko u Žamberka, kde se nacistům podařilo zajistit obě kompletní vysílačky a zpravodajský materiál. Velitel Josef Šandera se při obléhání střelil do hlavy, a byť byl rychle operován, na následky zranění zemřel. Josef Žížka spáchal sebevraždu v cele na Pankráci. Zatčení unikl jen Tomáš Býček, protože byl v kritickou dobu na Semilsku a Turnovsku, kde vytvořil odbojovou skupinu, a v okolí Tanvaldu se v březnu 1945 připojil k partyzánům. ■

Výstava v Památníku odboje Žamberk

Oslavy v Žamberku budou jistě velkolepé, a proto si naše muzeum připravilo novou výstavu, která bude veřejnosti zpřístupněna v předvečer akce Přisahal republice. Unikátní výstava Ošetřovatelky čs. červeného kříže a ženy v 1. čs. armádním sboru zavede její návštěvníky k méně známým příběhům našich žen, které po boku našich vojáků pomáhaly s osvobozením naší vlasti. Krom zajímavých příběhů a unikátních osobních předmětů bude na dvoře Památníku vystaven též velice vzácný automobil International Harvester D-15 Metro. Tento konkrétní vůz je jednou ze dvou ambulancí darovaných Československými krajany v USA naší brigádě do Velké Británie. Vernisáž, na kterou jsou všichni srdečně zváni, proběhne v pátek 24. května od 17.00 hod. na adrese Havlenova 580, Žamberk. ■

Príslušníci roty VKPL u 12,7 mm kulometu DŠK (Děgťarjev-Špagin Krupnokalibernyj) vz. 1938. Na snímku z června 1944 jsou v pravé části snímku zachyceni tři vojáci, právě vyznamenaní za boje u Bílé Cerkve a Žaškova. (VÚA-VHA)

Čs. zenitčící v bojích na řídce Horní Tikič

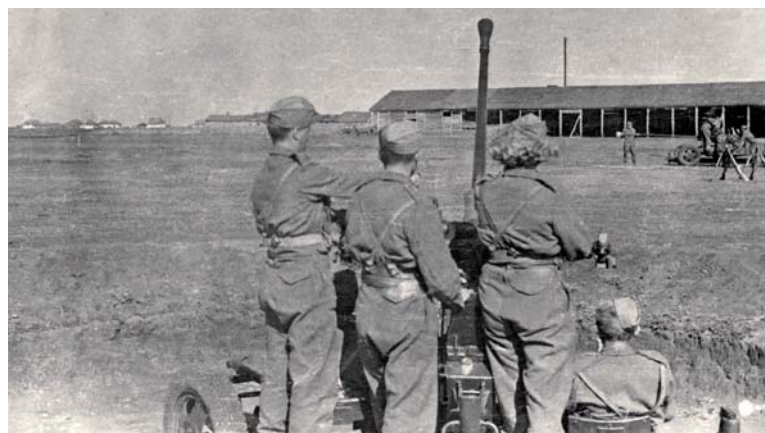
Milan Kopecký – br. Michal Rak

Letos v lednu uběhlo 80 let od zřízení samostatného protiletadlového oddílu 1. čs. samostatné brigády v SSSR. Oficiálně vznikl 5. ledna 1944 sloučením roty VKPL a baterie 37mm PL děl, velitelem se stal kpt. Julius Kostovič. V té době již měli čs. zenitčící za sebou úspěšné bojové vystoupení v bojích o Kyjev a jeho okolí. Mezi československými obsluhami protiletadlových děl nalezneme také několik žen, což si v předválečné republice zřejmě vůbec nikdo nedokázal ani představit.

Čs. vojáci se od konce roku 1943 účastnili bojů žitomirsko-berdičevské operace, kdy se podíleli na obchvatu města Bílá Cerkev od jihovýchodu. Němci ho opustili 3. ledna 1944 a Čechoslováci dostali za úkol přesunout se do obce Buděnivky vzdálené asi 60 km jižním směrem. Již další den ráno zaujali protiletadlovci postavení na okraji Volodarky a kolem 11.00 hod. ohlásili sestřelení pozorovacího stroje Fw 189, který dopadl nedaleko a jehož osádka měla být zajata. Němci ztrátu tohoto typu letounu v oblasti nezaznamenali, odepsali ale bombardovací He 111 H-16

Snímek z léta 1944, který zachycuje (zleva) velitele roty VKPL por. Václava Růžičku, velitele protiletadlového oddílu kpt. Julia Kostoviče, a ppor. Bedřicha Rabinnera-Radu, který zastával funkci velitele dělostřelecké čety u PL baterie. (VÚA-VHA)

Obsluhy děl byly ve skutečnosti smíšené, jak dokládá tento záběr. Ze 12 žen u baterie nebyly zdaleka všechny zařazeny do obsluh, některé zastávaly funkci zdravotnice či spojařky. Před odjezdem na frontu byly některé ženy odveleny ke štábu dělostřelectva brigády, takže nasazení na frontě se s baterií zúčastnilo 8, resp. 9 žen. (VÚA-VHA)

od 6. letky bojové eskadry 27 (6./KG 27), jehož pětičlenná osádka zůstala po operaci v této oblasti nezvěstná.

Protiletadlová baterie pokračovala 5. ledna až do obce Něnadicha. Okolo 10.00 hod. dorazila do cíle a zde zaujala palebná postavení s úkolem chránit štáb 1. čs. brigády a její tankový prapor před napadením ze vzduchu. I když byla nepřátelská letecká činnost hodnocena jako slabá, baterie toho dne zahájila palbu na jeden průzkumný Fw 189 a pak

Ačkoli fotografie z výcviku v Novochoopersku má navozovat dojem, že se u československé PL baterie vyskytují pouze ženské obsluhy děl, jedná se o jeden z celé série naaranžovaných snímků. (VÚA-VHA)

i na dvojici Junkersů Ju 88, přičemž nevznesla žádné nároky na jejich sestřel či poškození.

Českoslovenští vojáci tedy 5. ledna zaujali obranu u obcí Buděňovka a Něnadicha. Jednalo se o linie ve druhém sledu, tudíž šlo svého druhu o období jakéhosi odpočinku. Až do 10. ledna, kdy brigáda a společně s ní i její protiletadlový oddíl zahájily přesun do nových postavení směrem na jih, s cílem nejpozději v poledne dosáhnout čáry Osičná-Kljuky-Stadnica, čímž plnila rozkaz velitele 40. armády. Jejím úkolem bylo zabránit eventuálnímu průniku nepřítele ve směru na Tetijev. Protože se však situace na blízké frontě začala pod náporům německých tankových sil měnit k horšímu, bylo Čechoslovákům v průběhu 11. ledna nařízeno zaujmout druhý sled obrany za sovětskou 240. střeleckou divizi, která se nyní zachytila přibližně na spojnici osad Frontivka-Korytnia-Šabastivka-Antonina. Brigáda se ráno 12. ledna rozmístila v prostoru Stupki-Novoselka-Knjaže Krynicja. Protiletadlová baterie v 7.30 hod. zaujala postavení 1 km severně od osady Budinivci s úkolem bránit ze vzduchu soustředění brigádního dělostřelectva a tankového praporu, případně střelbou zastavit eventuální průnik nepřátelské pěchoty od jihu. K tomu naštěstí nedošlo, v dostřelu baterie se objevily pouze dva letouny Ju 88, na něž obsluhy vystřílely 46 ran, ovšem nezpůsobily jakýkoli účinek.

V palpostech u Budinivců brigádní „zenitčící“ zažili ve dnech 13. až 15. ledna období relativního klidu, protože zápisy v těchto dnech zaznamenaly, že „letecké činnosti nepřítele nebylo“. Změna nastala až 16. ledna, kdy 1. čs. brigáda zaujala nová obranná postavení na linii Chutor Adamovskij-Pugačivka-Žitniki-Litvinovka. Dělo se tak v souvislosti s lokálním úspěchem německých tankových svazků, které pronikly sovětskými liniemi od Umaně až k řece Horní Tikič. Tankový prapor 1. čs. brigády přitom dostal zvláštní úkol – urychleně dosáhnout osady Buzovka a zablokovat Němcům přechody přes řeku. V té době byla rota VKLP rozdělena a její čtyři přiděleny k podpoře oběma polními prapory. Baterie 37mm PL kanónů se 16. ledna 1944 zatím přesunula do osady Kryvčunka, necelé dvě desítky km za postavení pěchoty. Zde působila v podstatě jediný den, tedy 17. ledna, ale nijak pasivně, protože vedla střelbu po skupině devíti Ju 88, kterou donutila k nabrání výšky. Ještě večer 17. ledna dělostřelci svá postavení v Kryvčunce zrušili a přesunuli se za tankovým praporem do Buzovky.

Útvary 1. čs. samostatné brigády tedy 17. a 18. ledna zaujaly obranná postavení v prostoru jižně od města Žaškov,

v močálovitém údolí bohatém na velké rybníky, kterým protékala říčka Horní Tikič. Protože terén byl dosud jen slabě namrzlý a led na rybnících neunesl těžkou techniku, stalo se toto údolí pro obě bojující strany zatím přirozenou protitankovou překážkou. Němci nicméně dokázali obsadit most v nedaleké obci Ostrožany a na severním břehu vybudovat malé předmostí. V dalších dnech se československé a sovětské jednotky snažily bez úspěchu předmostí zničit, Němci zase nedokázali svůj prostor za řekou rozšířit.

Protiletadlový oddíl v té době nepůsobil jako celek, protože rota VKPL byla po četách přidělena stále k pěším praporům, obranu proti nepřátelskému letectvu zabezpečovala pouze 37mm baterie, která držela od 18. ledna svá postavení na západním okraji Buzovky. Zde neustále trpěla ostřelováním německých děl a minometů, zatím naštěstí prakticky beze ztrát. Nepřátelské letouny se objevily až odpoledne 21. ledna, když dva letouny Hs 123 bombardovaly okolo 14. hodiny přední okraj československé obrany. Letouny stejného typu útočily i na několik kilometrů vzdálený lesík jižně Ostrožan. I když českoslovenští „zenitčící“ toho dne spotřebovali 278 kusů střeliva, žádný úspěch si nenárokovali.

Dne 22. ledna se aktivita nepřátelského letectva prudce zvýšila. Zápisy ve válečném deníku baterie hovoří o celkem 12 náletech na Buzovku a okolí, kterých se účastnilo až 35 letadel (čili přibližně síla jedné letecké skupiny) najednou. Nálety podle deníku prováděly stroje „typu Hs 123, Ju 87 a Me 109 F“, přičemž He 123 též korigovaly palbu německého dělostřelectva a minometů. První nálet formace šesti Hs 123 směřoval právě na postavení československé PL baterie, na kterou po shoení bomb letouny naváděly palbu minometů. Baterii ostřelovalo přímou střelbou i německé samohybné dělo, takže se obsluhy musely v nejtěžších chvílích ukrýt. Přesto zásahy min zabily dva dělostřelce a poškodily i jednu „zenitku“, která musela být odsunuta do dílen. Během dne baterie vystřílela 897 ran a vznesla nárok na jeden sestřelený He 123, který měl dopadnout na území ovládané nepřitelem. Tento úspěch německé záznamy ale nepotvrzují.

Také 23. ledna československé útvary v Buzovce trpěly intenzivním ostřelováním dělostřelectva, minometů, tanků i šestihlavňových raketometů „Nebelwerfer“. Protiletadlová baterie proto musela změnit postavení dvou ze tří bojeschopných děl, která se nyní nacházela v prostorech lépe chráněných před přímou palbou. V průběhu dne se nad Buzovkou dvakrát objevily německé letouny. Dopoledne v 10.30 hod. útočilo 19 Ju 87 krytých dvěma stíhači na postavení 2. polního praporu

Výcvik v obsluze 37mm protiletadlového děla. (VÚA-VHA)

Junkers Ju 87 D-5 Stuka během přípravy k bojovému letu. Příslušníci pozemního personálu právě upevňují pumu pod jeho trup, další 4 bomby menších ráží budou následně umístěny pod křídla, 20 mm kanóny v křídlech se osvědčily proti nepancéřovaným pozemním cílům. (www.airwar.ru)

a dělostřelectva, odpoledne v 15.50 hod. pak skupina 36 Ju 87 s doprovodem dvou Bf 109 bombardovala celý prostor vesnice. Baterie sice vystřelila celkem 379 nábojů, nevznela ovšem žádný nárok na úspěch. Tyto údaje v podstatě potvrzují i pozorování příslušníků brigádního tankového praporu.

Srovnáním s německými záznamy však vyplývá zajímavá skutečnost. Letoun Ju 87 D-3 Stuka s označením T6+HR ze stavu 7. letky bitevní eskadry 2 „Immelmann“ (7.SG 2), který operoval z letiště Pervomajsk (asi 130 km jihovýchodně Buzovky) se vrátil na základnu poškozený protiletadlovým dělostřelectvem a s mrtvým střelcem-radistou Uffz. Franzem Öllerem. Jméno pilota, který let absolvoval bez zranění, bohužel německé zdroje neuvádí. Ve světle událostí z dalšího dne je vysoce pravděpodobné, že tento příslušník luftwaffe se stal obětí palby čs. protiletadlové baterie v Buzovce.

Situace se nezměnila ani 24. ledna, kdy postavení PL baterie v Buzovce stále ostřeloval nepřítel. Tentokrát se mu podařilo lehce poškodit dva automobily Studebaker, používané jako tahače děl, ztráty na životech či zdraví se naštěstí „zenitčikům“ vyhnuly. Letecká činnost nepřítele nijak neochabla, Němci podnikli na Buzovku celkem tři nálety. Ve 12.30 hod. zaútočilo 24 Ju 87, doprovázených dvěma Bf 109, ve 13.45 pak 7 Hs 123 a 22 Ju 87 s eskortou 4 Bf 109 a poslední úder ze vzduchu přišel v 15.15 hod. v síle 21 Junkersů. Baterie vystřelila rekordních 1096 ran, a to i přesto, že jedno dělo se odmíčelo pro poruchu, takže palbu mohla vést pouze dvěma hlavními. Přesto si nárokovala jeden Ju 87 jako pravděpodobně sestřelený.

Srovnáním s německými zápisy se stalo více než jasné, že tentokrát na Buzovku útočily letouny I. skupiny bitevní eskadry 2, startující z Pervomajska, protože její 3. letka toho dne ztratila v prostoru severozápadně od Buzovky letoun Ju 87 D-5 s označením T6+FL, přičemž pilot Ofw. Robert Zanker i střelec-radista Gefr. Hans Peter zahynuli. Stroj dopadl

ve vzdálenosti asi 5 km od obce. I když německé zápisy uvádí jako příčinu ztráty srážku se zemí, je v tomto případě pravděpodobné, že na jeho zániku mohla mít značný podíl československá protiletadlová baterie.

Dne 25. ledna letecká činnost protivníka nad Buzovkou ochabla. Letadla se sice objevovala v dohledu, ale jejich formace se soustředily na prostor západně od vesnice. Baterie zahájila palbu až večer, když se v jejím dostřelu nejprve objevily 4 stroje typu „Hs 123“ a později ještě jeden Junkers Ju 88. I když dělostřelci spotřebovali 89 kusů munice, žádné nároky na sestřel či alespoň poškození německého letounu nevznikli.

Zde se jen krátce zastavíme nad pravděpodobnými protivníky čs. zenitčiků. Nad oblastí zcela určitě v té době operovaly všechny tři skupiny slavné bitevní eskadry SG 2 „Immelmann“, s čímž se pojí několik zajímavostí. Nad hlavami čs. vojáků tak zřejmě létal asi nejslavnější bojový pilot luftwaffe Hans-Ulrich

Dvouplošný bitevní letoun Henschel Hs 123 byl již na konci 30. let označený za zastaralý, ale během bojového nasazení dosáhl takových úspěchů, že ještě v druhé polovině války bylo poptáváno obnovení jeho výroby.

Jednoznačně nejúspěšnější příslušnicí PL baterie byla Eva Markovičová (na snímku vlevo), která zimní tažení Ukrajinou zakončila v hodnosti desátníka. V návrhu na vyznamenání Čs. vál. křížem 1939 za boje u Bílé Cerkve je uveden: „...má největší zásluhy na sestřelení neb poškození následujících letadel: 1 DO-214, 3 JU-88, 2 HE-111, 2 FW-189 a 1 ME-109F.“ (VÚA-VHA)

Rudel (během války 2 530 bojových letů, 519 zničených tanků, 11 sestřelů, všechna nejvyšší vyznamenání atd.), který v té době v hodnosti kapitána velel III. skupině. Zcela určité se ale utkali se 4. letkou II. skupiny. Ta jako jediná na východní frontě používala dvouplošné bitevní letouny Henschel Hs 123. Tyto stroje byly k útoku na československé pozemní síly připraveny již v září 1938. K jejich skutečnému bojovému střetu ale došlo až po více jak pěti letech, v lednu 1944 na daleké Ukrajině a českoslovenští vojáci proti nim použili zbraně, které v době „mnichovských dnů“ existovaly pouze na rýsovacích prknech konstruktérů, nebo jejich první sériové kusy opouštěly výrobní linky sovětských zbrojovek. Letce velel další úspěšný bitevní pilot kpt. Günther Müller, který v říjnu 1943 za 600 bojových letů na Hs 123 obdržel Rytířský kříž. Zajímavé je, že Němci během bojů v zimě 1943/1944 neodepsali ani jeden z těchto intenzivně nasazovaných dvouplošníků. Velení dokonce několikrát poptávalo obnovení výroby těchto strojů, nebylo to ale možné, protože montážní linky byly rozebrány již v roce 1937! Poslední Hs 123 u bitevní eskadry 2 bojovaly ještě v lednu 1945 v Maďarsku.

V dalším období letecká činnost nepřítele klesla prakticky na nulu. Souviselo to s tím, že 24. ledna zahájily síly 1. a 2. ukrajinského frontu korsuň-ševčenkovskou operaci, která o čtyři dny později vedla k obklíčení téměř desítky německých divizí v prostoru Zvenihorodky, asi 60 km východně od Buzovky. Němci ale krátce předtím, než došlo k obklíčovacímu manévru, dokázali silami 16. tankové divize prorazit frontu přibližně 20 km západně od Ostrožan a pronikali na město Orativ. Proto 1. čs. brigáda předala své postavení sovětské 232. střelecké divizi a 28. ledna zaujala obranná postavení v prostoru Orativka-Juškvici. Průběh událostí ale způsobil, že Němci před Orativem zastavili postup, přešli do obrany, tankové síly přesunuli na východ a veškeré úsilí upřeli k tomu, aby vyprostili divize, sevřené v korsuň-sevčenkovském kotli. Útvary československé brigády

opustily frontové pásmo dne 7. března 1944 a soustředily se ve městě Tetijiv. Poslední čtyři týdny byli její příslušníci nasazeni převážně ve druhém sledu, proto není divu, že po celou dobu deník protiletadlové baterie stereotypně uváděl: „letecká činnost žádná“. Pouze 2. března zaznamenal, že jeden „rám“ (Fw 189) kroužil ve výšce 4-7000 m a že baterie palbu nezahájila.

Téměř stovka československých „zeničků“, mezi nimiž působila i desítka žen, sbírala v zimě 1943-1944 své první bojové zkušenosti a pravděpodobně dosáhla i prvních úspěchů v podobě sestřelených letounů. Byť jsme se zde pokusili nastínit potenciální lednové protivníky ze strany luftwaffe, včetně možných obětí jejich palby, víme, že se stoprocentní jistotou se tato k čs. nárokům asi nikdy přiřadit nepodaří. Mnohdy totiž chybí na jedné či na obou stranách přesnější časové údaje, nehledě na zpravidla nepřilíš přesnou lokalizaci, zejména ze strany německých letců. Je třeba si také uvědomit, že na útočící letouny střelelo často více protiletadlových baterií, přičemž se samozřejmě přidávali i další vojáci z řad pěchoty, kteří mohli využívat vlastní lehké a těžké kulometry. Při náletu, zejména bitevních letadel, prakticky vše střelecké „k zenitu“ (střelecké útvary Rudé armády někdy používaly ke střelbě proti střemhlav nalétávajícím letadlům i protitankové pušky). Určit tak úspěšného střelce je téměř vyloučeno. Na druhou stranu je jisté, že ve valné většině dnů, kdy československé protiletadlové útvary vznášely nárok na zničený či poškozený letoun, ztratila luftwaffe v relativně blízkém okolí jeden či více letounů. Je také potřeba poznamenat, že do německých hlášení o ztrátách se uváděly letouny poškozené z více jak 10%, tedy zpravidla ty, které nedokázaly technické složky leteckých jednotek opravit vlastní silou. Nicméně někdy se jednalo o poškození poměrně vážná, která se však podařilo spravit například využitím dílů, agregátů či ještě větších celků z vyřazených strojů. Některý z možných čs. úspěchů se tak vůbec do výkazů dostat nemusel. ■

Pietní akt na památku bývalého poslance Roberta Kleina

Jozef Špánik

Dne 19. listopadu 2023 se v Pirně v prostorách památníku Pirna-Sonnenstein konal pietní akt u příležitosti odhalení desky na památku bývalého československého poslance Roberta Kleina, který zde byl za druhé světové války zavražděn nacisty.

Pietní akce se kromě vedení památníku a místní veřejnosti osobně zúčastnila také paní Kateřina Obermajerová, praneteř Roberta Kleina a český historik Michal Šimůnek z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Generální konzulát ČR v Drážďanech na akci zastupoval konzul Jozef Špánik, který ve svém proslovu poděkoval organizátorům za jejich práci, věnovanou připomenutí památky Roberta Kleina a dalších českých obětí nacistických perzekucí.

Památník Pirna-Sonnenstein vznikl v roce 2000 na místě bývalého léčebného a pečovatelského ústavu, který zde existoval od roku 1901. Po vypuknutí druhé světové války byly sklepní prostory zdejšího pavilonu C16 přebudovány na místo určené k likvidaci osob, označovaných nacisty jako nežádoucí. V rámci takzvané „akce T4“ zde bylo v letech 1940 a 1941 zlikvidováno 13 720 obětí (včetně dětí), většinou psychicky nemocných nebo duševně postižených osob, obětí nacistického programu násilné euthanasie.

Následně bylo ve sklepních prostorách bývalé léčebny Pirna-Sonnenstein zlikvidováno obdobným způsobem (ve sprchách, přebudovaných na plynové komory) v létě roku 1941 více než 1 000 nemocných a vyčerpaných vězňů z nacistických koncentračních táborů – tato akce nesla název „Zvláštní opatření 14f13“.

Jedním ze zde zavražděných vězňů koncentračního tábora Buchenwald byl i Robert Klein (1885–1941), bývalý poslanec československého parlamentu a významný odborářský funkcionář, který byl mimo jiné pronásledován nacisty i pro svůj židovský původ. Robert Klein byl od roku 1920 až do zániku československého parlamentu v roce 1939 poslancem

Národního shromáždění, v meziválečném období působil rovněž jako významný odborový funkcionář. V době ohrožení ČSR se snažil čelit rostoucímu vlivu nacistů mezinárodní spoluprací, ostře vystupoval rovněž proti henleinovcům. Byl zavražděn v plynové komoře dne 15. července 1941, jeden den po svých 56. narozeninách. ■

Legionáři se přišli poklonit památce prezidenta T. G. Masaryka

text ses. Eva Armeanová
foto br. Stanislav Pítr

Dne 7. března 2024 uplynulo 174 let od narození T. G. Masaryka. U příležitosti tohoto výročí se na lánském hřbitově konal pietní akt za přítomnosti význačných zástupců politického a veřejného života, legionářů, sokolů, Čs. církve husitské a občanů.

Jako první byl tradičně položen věnec prezidenta republiky. Věnce a kytice dále položili předseda Senátu PČR Miloš Vystrčil a senátorka Adéla Šípová, za Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR 1. místopředsdkyně Věra Kovářová a poslanec Vojtěch Munzar. Za ČsOL věnec položila členka Předsednictva Republikového výboru ses. Eva Armeanová a organizační tajemník br. Jiří Filip.

Za kladenské legionáře věnec položila početná delegace včetně dcery, vnučky a pravnučky válečného veterána

Ludvíka Darovce a novodobého válečného veterána Ivo Bedrny. Velké zastoupení měli i sokolové. Důstojnost pietního aktu byla zajištěna hudbou Hradní stráže. Pietní akt byl zakončen večerkou a českou státní hymnou. Po skončení si účastníci prohlédli expozice lánského muzea.

Legionáři nikdy na svého prezidenta nezapomínali. Přicházeli se poklonit jeho památce na výročí narození i úmrtí. Masarykův hrob navštěvovali i v dobách totality. Toto místo bylo vnímáno jako symbol československé demokracie. Přes všechny zákazy do Lán každoročně přijížděl ruský legionář generál Antonín Mikuláš Číla, a to v generálské uniformě. Věnec položil ještě v roce 1979 a to mu bylo 96 let. Masaryk byl s našimi legionáři úzce spjat a oni na to nezapomínali a nezapomínáme ani dnes. ■

Akce k 25. výročí vstupu ČR do NATO

Dne 5. března 2024 se v Drážďanech v prostorách místní instituce celoživotního vzdělávání Volkshochschule Dresden e.V. uskutečnila přednášková akce Generálního konzulátu ČR v Drážďanech k 25. výročí vstupu ČR do NATO.

Akce byla zařazena do cyklu přednášek drážďanského „Českého salonu“ a jejími účastníky byli místní němečtí posluchači, zájemající se o české politické realie, a zástupci české a slovenské krajanské komunity v Drážďanech. Přednášejícím byl konzul Jozef Špánik. Přednáška byla rozdělena do několika částí, prokládaných diskusemi.

vhs Volkshochschule Dresden e.V.

NATO-Beitritt Tschechiens vor 25 Jahren

Reihe: Tschechischer Salon – Themen, die Tschechien bewegen

Tschechien ist – gemeinsam mit Polen und Ungarn – seit dem 12. März 1999 Mitglied der NATO. An dem Abend soll nicht nur die Mitgliedschaft Tschechiens in der NATO „ausgewertet“, sondern auch – angesichts der aktuellen weltpolitischen Sicherheitslage – die Zukunft der NATO selbst diskutiert werden.

Zu Gast ist diesmal Jozef Špánik, Konsul der Tschechischen Republik in Dresden und ausgewiesener Experte für die Sicherheitspolitik.

Di., 5. März | 19.30 Uhr
Volkshochschule Dresden e.V. | Annenstr. 10

Anmeldung unter www.vhs-dresden.de

Das Bildmaterial wird übernommen durch den Veranstalter. Auf Grundlage von den Informationen im Internet. Haftung ausschließlich Veranstalter.

V jejím průběhu si účastníci vyslechli informace o transformaci československé a následně české armády od roku 1989 až do současnosti, i o programových dokumentech koncepcí rozvoje AČR do roku 2035, o odsunu sovětských vojsk z Československa v letech 1990 a 1991, o nasazení československé protichemické jednotky během války v Perském zálivu v roce 1991, o přístupovém procesu ČR k NATO, o zahraničních misích AČR a o významu členství v NATO pro bezpečnost České republiky. V této souvislosti byla rovněž připomenuta památka Václava Havla a Madeleine Albrightové i jejich významné zásluhy o vstup ČR do NATO.

Během přednášky byl prezentován i projekt ČsOL „Legie 100“, realizovaný k 100. výročí vzniku ČSR, a zdůrazněn význam legionářské tradice pro současnou Armádu ČR. Závěrečná část přednášky byla věnována zapojení ČR do akcí NATO, realizovaných v souvislosti se stále pokračující bezprecedentní ruskou agresí vůči Ukrajině, české vojenské a humanitární pomoci Ukrajině a iniciativě ČR na nákup dělostřelecké munice pro Ukrajinu. ■

Rovensko si připomnělo výsadkáře ze zpravodajské skupiny Antimony

text br. Tomáš Pilvousek, foto Filip Trdla, Liberecký kraj

V Rovensku pod Troskami se dne 13. ledna uskutečnilo tradiční vzpomínkové setkání k uctění památky parašutistů skupiny Antimony a jejich podporovatelů z řad domácího odboje. Program jako každoročně připravilo město ve spolupráci s KVH Rota Nazdar.

Setkání proběhlo jak na náměstí v Rovensku pod Troskami, tak i na plovárně u domku Lukešových – místu posledního dramatu paraskupiny.

Akce byla hojně podpořena nejenom širokou veřejností, ale i hejtnem Libereckého kraje panem Martinem Půtou a dalšími starosty a starostkami z okolních měst a obcí. A samozřejmě nemohli chybět i členové liberecké jednoty a mladoboleslavské jednoty ČsOL se svým praporem. ■

Silver A v paměti tří generací

text Šárka Kuchtová, ČRo Pardubice, foto Tomáš Kubelka

V úterý 9. ledna 2024 proběhla už tradiční vzpomínka na výsadkovou skupinu Silver A. Právě tento den před 82 lety se radiotelegrafista Jiří Potůček pokusil poprvé spojit s vojenským velením v Londýně. Jeho úsilí bylo zdařilé jen částečně, Londýn jeho vysílání slyšel, bohužel Potůčkův přijímač nefungoval. K oboustrannému spojení došlo až 15. ledna. Vysílačka Libuše v následujících pěti měsících vysílala a přijala více než tisíc depeší a Jiří Potůček se tak zařadil mezi nejlepší radiotelegrafisty vycvičené a vyslané ze Západu na podporu domácího odboje v protektorátu.

V jednu hodinu po poledni začala pieta na popravišti pardubického Záměčku položením květinových darů a zapálením svíček. Symbolický počet 194 svíček byl vyskládan do tvaru tří kúlů, u kterých bylo v červnu a červenci 1942 popraveno 194 obětí heydrichiády.

O hodinu později pieta pokračovala kladením květinových darů ve sklepních prostorách Larischovy vily, kde byli před popravou 24. června 1942 drženi občané Ležáků. Po položení poslední květiny se rozezněla dvojice zvonů – Ležáky a Zámeček. V té chvíli se ve sklepení vily doslova zastavil čas.

Když zvony utichly, přesunuli se hosté do venkovního amfiteátru u severozápadní stěny. Účastníky přivítal a vyzval

k projevům ředitel Památníku Lidice Eduard Stehlík. Jako první se slova ujal místopředseda Senátu ČR pan Tomáš Czernin, který vyzdvihl zásluhy skupiny Silver A a jejich přínos v boji proti německým okupantům.

Druhý projev přednesl hejtmán Pardubického kraje Martin Netolický, který připomněl, že v kraji je několik míst spojených s historicky důležitými okamžiky, které promlouvají skrze své genius loci. A že Larischova vila mezi tato místa rozhodně patří. Poděkoval Československé obci legionářské za práci, kterou při rekonstrukci vily odvádí, jmenovitě pak jejímu správci Františku Bobkovi.

Poslední projev u Larischovy vily přednesl předseda Československé obce legionářské pan Pavel Budinský. Mluvil

o celkovém rozsahu rekonstrukce Zámečku i pracích ukončených v loňském roce, kdy vila díky nové fasádě získala reprezentativní vzhled. Poděkoval Pardubickému kraji, statutárnímu městu Pardubice, ministerstvu kultury i společnosti Foxconn a vyjádřil naději, že dosavadní spolupráce bude v zájmu obnovy Zámečku pokračovat. Předseda ČsOL Pavel Budinský zároveň připomněl pravidelné vzpomínkové, kulturní a osvětové akce, které vrací Zámeček a jeho svědectví do veřejného povědomí.

Pietní vzpomínky se vedle už zmíněných organizací a spolků zúčastnili studenti ze Střední průmyslové školy chemické a široká veřejnost.

Poté se hosté přesunuli autobusy do Sezemic, kde nejprve uctili památku velitele výsadku Silver A Alfréda Bartoše u jeho pomníku. Program pokračoval v sále Sezemického domu, kde hosty opětovně přivítal ředitel Památníku Lidice Eduard Stehlík.

Po hudebním vystoupení Ústřední hudby Armády ČR dostala slovo senátorka Miluše Horská. Hlavním bodem programu byla přednáška Eduarda Stehlíka na téma Spříznění osudem, ve které se věnoval lidským osudům ze tří vypálených obcí Lidic, Ležáků a Českého Malína.

Lednového setkání v Sezemicích se zúčastnila také Jarmila Doležalová (dcera přeživší z Ležáků), Alena Mergl Kučerová (vnučka vrchního strážmistra Karla Kněže), Jan Lán (vnuk strojníka Karla Svobody) a badatelé Jiří Kotyk a Adolf Vondrka.

Pietního setkání Silver A v paměti tří generací se pravidelně účastní i Lukáš Sviták, pravnucek odbojáře Adolfa Švadlenky (řidiče Bohumila Laušmana).

ADOLF ŠVADLENKA

(narozen 2. června 1904 v Blížněvicích, popravený 2. července 1942 na Zámečku)

Švadlenkovi se přistěhovali do Mikulovic v roce 1932. Adolf Švadlenka pracoval na statku v Dražkovicích a od roku 1935 také v pardubické Explosii. Stal se oblíbeným řidičem sociálnědemokratického poslance Národního shromáždění Československé republiky Bohumila Laušmana, Tatrou 57 ho vozil na stranické schůze a za kolegy po celé Vysočině. Poslanec Laušman si cenil jeho dovedností a současně si rozuměli i názorově, Adolf Švadlenka byl také od roku 1934 členem Československé strany sociálně demokratické. Laušmanovu důvěru dokazuje i fakt, že o pár let později už z britského exilu udává jeho adresu, jako spolehlivý kontakt pro parašutisty Silver A.

„Ada z Mikulovic (otec Stanislav Švadlenka) je 170 cm vysoký, má tmavé prořídle vlasy, poněkud vysedlé lícní kosti, hrnatý obličej, bezvousý, hnědé oči. Pracuje v Explosii, dělal šoféra Bohumilu Laušmanovi. Připomenout mu cestu do Prahy 1. září 1939, kdy se Laušman schovával před zatčením a kdy ho Švadlenka odvezl na venkov. Ať si vzpomene na lístek a dopis, který Švadlenkovi poslal Laušman od Bělehradu...“

Kolem poledne 29. prosince 1941 přišel ke Švadlenkovým Josef Valčík a požádal o pomoc. Adolf Švadlenka spolu s dalšími přáteli (sousedem Valentou, učitelem Josefem Janěčkem, s bratry Tycovými z Dražkovic, Jaroslavem Dvořákem z Doubravic, Františkem Hladěnou z Pardubic, rodinou Vaškových a dalšími) výsadku Silver A pomáhali do samého konce. Téměř všichni byli během heydrichiády zatčeni a následně na pardubickém Zámečku popraveni.

Adolfa Švadlenku zatklo gestapo 24. června 1942 přímo na pracovišti v Explosii Semtín a popraven byl 2. července 1942. V mikulovickém domě zůstala jeho žena a dvě děti – třináctiletý Adolf a sedmiletá Marie.

Marie Švadlenková vyrostla, vdala se, měla děti a vnoučata, ale o válečných událostech, které tak tragicky zasáhly její rodinu, nechtěla svým potomkům vyprávět. Zemřela 16. července 2022. Když rodina po její smrti uspořádávala pozůstalost, našla pár neznámých fotografií. Vnuk Lukáš Sviták snímky zdigitalizoval a popsal, bohužel ne všechny osoby na fotografiích dokázal identifikovat. Na jedné z fotek se směje Adolf Švadlenka i vedle zmiňovaného vozu Tatry 57. Auto šťastně přečkalo válku, zazděné v kuželníku v sekretariátu sociální demokracie v Pardubicích.

Mezi nalezenými fotografiemi je i několik snímků z odhalování pamětní desky Adolfu Švadlenkovi z června 1946 na domě čp. 79 v Mikulovicích. Slavnostní řeč měl tehdy Bohumil Laušman a z jeho rukou převzala vdova Antonie Švadlenková in memoriam Československý válečný kříž 1939. Zajímavostí je, že na pamětní desce, která je původní z roku 1946, je stále uvedené chybné datum (28. prosince) příchodu parašutistů ke Švadlenkovým. Josef Valčík přišel do Mikulovic až 29. prosince 1941. K opravě údajů nikdy nedošlo. Také označení Adolfa Švadlenky jako soudruha dnes poněkud překvapuje, ale sociální demokraté v poválečných letech ještě toto označení používali.

Na počátku padesátých let byl na rodinu Švadlenkových vyvíjen tlak, aby vyznamenání vrátila, neboť popravený Adolf Švadlenka podporoval západní odboj. Rodina ale Československý válečný kříž 1939 vrátit odmítla. ■

Bohuslav Laušman předává ocenění Antonii Švadlenkové dne 30. června 1946. (archiv Lukáš Sviták)

Uprostřed v saku František Valenta před pamětní deskou na domě, kde pobýval Adolf Švadlenka. (archiv Lukáš Sviták)

Ohlédnutí za pietními vzpomínkami

JEDNOTA ČSOL VE VALAŠSKÝCH KLOBOUKÁCH

br. Miroslav Mañas
předseda jednoty

Československá obec legionářská uspořádala v loňském roce pouť do Francie, kde si připomenula 105. výročí bojů u Teronu a Vouziers. Členové naší jednoty se národní pouti zúčastnili a vzpomněli tak na poručíka Antonína Böhma (francouzského legionáře, příslušníka 22. čs. střel. pluku), který v bitvě u Vouziers padnul.

Antonín Böhm se narodil 6. června 1894 v Uherském Brodě. Po vychození obecné školy studoval českou reálku a v letech 1912–1913 absolvoval abiturientský kurz v Brně. Den po svém jmenování učitelem nastoupil na své první pracoviště do Valašských Klobouk. V červnu 1915 byl povolán do uniformy a odešel na východní frontu. Jako příslušník 25. domobraneckého pluku padl v červnu 1916 do ruského zajetí. Koncem srpna 1917 se v Borispole přidal do čs. vojska a následně posílil řady 6. čs. střel. pluku.

Po absolvování důstojnického kurzu byl vyslán do Francie. V Cognacu jej zařadili do 33. francouzského pěšího pluku. Při povýšení na poručíka odešel Böhm na další důstojnický kurz již jako člen 21. čs. střel. pluku. Po návratu z kurzu se stal velitelem

1. čety, 9. roty, 22. čs. střel. pluku. V červnu 1918 odjel se svým plukem do bojového pásma v oblasti Chestres. Antonín Böhm padl 24. října 1918 v bitvě u Vouziers. Jeho tělo bylo nalezeno 8. listopadu a pohřbeno na hřbitově v Chestres.

V předvečer Dne válečných veteránů, 10. listopadu 2023, se členové Československé obce legionářské z Valašských Klobouk, spolu se skauty

ze Slavičína, sešli na místním hřbitově, kde se uskutečnila pietní vzpomínka. U hrobu italského legionáře Aloise Haboně z Tichova, který místní jednota ČsOL před časem adoptovala, proběhla symbolická pieta za padlé vojáky z první světové války.

Legionáři v historických uniformách, společně se skauty, starostou města Josefem Bělaškou a veřejností vzpomněli na legionáře z Valašskokloboucka, kteří spí v dalekých zemích. Hrob Aloise Haboně byl označen plakétou „Památce legionáře“ a opraveno bylo též písmo na náhrobku. Předseda jednoty br. Mañas hovořil o životě a legionářské službě br. Haboně a představil osudy dalších padlých. Naším záměrem je celý hrob v brzké době opravit a vrátit mu důstojnost. Zároveň chceme na nový náhrobek přidat jména padlých legionářů z valašskokloboucké farnosti, kteří jsou pohřbeni na vzdálených bojištích a hřbitovech. Lidé tak můžou na naše hrdiny vzpomenout na centrálním místě. Jednalo by se o Františka Adámka z Poteče, Antonína Böhma z Val. Klobouk, Josefa Číže ze Študlova, Eduarda Garaju z Val. Klobouk, Aloise Trčku

z Lipiny a Aloise Zvonka z Lačnova.

Pietní vzpomínka pokračovala po hřbitově, i přes deštivé počasí, kde u hrobů dalších legionářů byla uctěna jejich památka. Poslední kroky vedly k místnímu kostelu, kde je umístěna pamětní deska s desítkami padlých občanů Valašských Klobouk sloužících v rakousko-uherském vojsku. Tam vzpomínkový večer skončil.

Kdo byl Alois Haboň? Narodil se 8. listopadu 1898 v Tichově do rolnické rodiny Janovi a Anně Haboňovým. Po vychození obecné školy se živil jako rolník. Vojenskou službu nastoupil v Brně 14. dubna 1916 u 8. pěšího pluku. V řadách 3. pěšího pluku z Kroměříže odešel na italskou frontu, kde padl do zajetí 19. srpna 1917 u Sela ve Slovinsku. Více než půl roku trávil v zajateckém táboře Padula v Itálii, kde se také přihlásil do československého vojska. Stalo se tak 24. dubna 1918. Posílil řady 7. roty 32. čs. střel. pluku. Za měsíc byl přeřazen ze 7. roty do štábu II. praporu k vrhačům plamene – plamenometům. Haboň odjel na asi dvou týdnů kurz vrhání plamene. Po jeho návratu, v polovině června 1918, byl příslušníkem štábu II. praporu na území válečného pásma v Itálii. K 7. rotě se opět vrátil až v listopadu.

Do vlasti se vrátil 40. vlakovým transportem 25. prosince 1918. Válka však pro Aloise Haboně neskončila. Spolu s 32. plukem odjel bojovat na Slovensko proti Maďarům. V listopadu 1919 byl zproštěn vojenské služby s platností

do března 1920. Dá se předpokládat, že se vrátil domů, neboť z demobilizačního záznamu je uváděn již jako ženatý. Demobilizován byl 14. března 1921. O jeho osobním životě další informace chybí. Víme jen, že působil v Uherském Ostrohu jako berní zřízenec. Zemřel 4. října 1962. ■

Na počest Mikuláše Končického

text br. Martin Lokaj
foto br. Vítězslav Mácha

„Já bych si přál, aby poctivé poznání minulosti pomohlo dalším generacím najít správné relace a ty správné hodnoty dokázaly chránit.“ Tak znělo přání, které nedlouho před smrtí vložil do svých pamětí, vydaných roku 2015 pod názvem Bez nároku na slávu, jeden z osvoboditelů Ostravy v dubnu 1945 generálporučík Mikuláš Končický.

O naplnění tohoto přání svou činností na Ostravsku usiluje Jednota ČsOL Ostrava 1, kterou Končický v minulosti sám vedl a jejímž je navždy čestným předsedou. V tomto úsilí však není v regionu zdaleka sama, svědectví pamětníků se snaží zachovat Paměť národa Moravskoslezského kraje. A právě tyto organizace si osobnost Mikuláše Končického dne 12. prosince – tedy v předvečer osmého výročí jeho úmrtí – hned dvojím způsobem připomenuly. Učinily tak společně se spolkem Jagello 2000 a 73. tankovým praporem Armády ČR „Hanáckým“ – pro jehož příslušníky je někdejší tankista Končický patronem a vzorem – a to za podpory Ministerstva obrany ČR.

Držiteli Řádu Bílého lva II. třídy a čestnému občanu města Ostravy nejprve jmenované organizace vzdaly hold položením květinových darů a vojenskými poctami nad hrobem rodiny Končických, jenž se nachází na hřbitově v Ostravě-Vítkovicích. Ke shromážděným zde o důležitosti naplňování generálova odkazu promluvil předseda Jednoty ČsOL Ostrava 1 br. Martin Lokaj. Důstojnou pietní vzpomínku pak završila modlitba kaplana 73. tankového praporu npor. Františka Hrušky.

Účastníci setkání se následně přesunuli do prostor Ostravského muzea, kde se v podvečerních hodinách uskutečnila přednáška, nazvaná příznačně Z Volyně až do Prahy: Životní osudy tankisty Mikuláše Končického. V té historik Viktor Grossman, který mimo jiné editoval i v úvodu zmíněné paměti, seznámil posluchače s Končického mládím, prožitým na dějinami těžce zkušeno Volyni, s bojovou cestou pod pancířem tanku T-34, účastí na osvobození Ostravy a poválečnou vojenskou kariérou. Publikum přednášky tvořili jednak starší posluchači, z nichž mnozí Končického osobně znali, jednak mládež studentského věku, které nejsou odbojové tradice lhostejné a která je tak zárukou naplnění generálova přání. ■

Setkání členů jednoty Boletice a prohlídka muniční sbírky v Bechyni

JEDNOTA ČsOL V BOLETICÍCH „mjr. i. m. VÁCLAVA VOKURKY“

První z několika setkání, která pravidelně pro své členy pořádá Jednota ČsOL „mjr. i. m. Václava Vokurky“ v Boleticích, se uskutečnilo 9. a 10. února v prostorách posádky Bechyně.

Nejprve v pátek večer proběhla krátká schůze, na které se přítomní členové seznámili s plánem akcí na rok 2024 a s aktuálním stavem přípravy těchto akcí. Dále již večer pokračoval večerí a neformálním posezením.

Jednota ČsOL v Boleticích pořádá

Pochod po stopách Krále Šumavy

Sobota 25. 5. 2024

Start v obci Loučovice

Online registrace účastníků spuštěna

Trasy

A 32 km

B 24 km

C 17 km

D 15 km

E 10 km

<https://pochod-sumava.online/>

Pochod po stopách Krále Šumavy

Sobotní ráno pak již tradičně bylo vyhrazeno pro návštěvu muniční sbírky. Prohlídka je vždy velmi vyhledávána, a to díky tomu, že členstvo jednoty Boletice je převážně tvořeno pyrotechniky a sbírka samotná je ve společné péči Centra technické a informační podpory 15. ženijního pluku, členů Československé obce legionářské a Mezinárodní asociace pyrotechniků. Sběrka, čítající více než 5 000 kusů nejrůznější munice, zde slouží k výcviku vojenských pyrotechniků. Letos se navíc rozrostla o další exponáty, které věnoval pan Vachovec a které si členové jednoty mohli poprvé prohlédnout. Stejně tak mohli členové shlédnout leteckou a protiletadlovou munici nově vystavenou v leteckém hangáru, o který byly prostory sbírky nedávno rozšířeny.

Celou sbírkou nás svým velice poutavým výkladem provedl br. Pavel Navrátil, za což mu patří velký dík. Děkujeme všem zúčastněným a těšíme se na další setkání v rámci květnové Mezinárodní pyrotechnické konference. ■

Vzpomínka na posádku Miss Fortune

JEDNOTA ČsOL V PLZNI

text br. Petr Tolar
foto br. Petr Maxim

U samoty Dubeč nedaleko města Nepomuk na jižním Plzeňsku došlo před 80 lety, 22. února 1944, k dopadu poškozeného amerického bombardéru B-24J Liberator sériového čísla 42-73138-U s přezdívkou „Miss Fortune“. Z jedenáctičlenné posádky sestřeleného letounu se zachránil pouze jediný muž, ostatní Američané na místě zahynuli. Desítky lidí, včetně členů Jednoty ČsOL v Plzni, si tuto události pravidelně připomínají pietními akty v Nepomuku a na Dubči.

Bombardér Miss Fortune patřil do svazku 98. bombardovací skupiny americké Patnácté letecké armády, která operovala ze základen v jižní Itálii. Velitelem letounu byl první pilot poručík George M. Goddard. Dalšími členy posádky byli druhý pilot Haig Kandarian, navigátor Joseph F. Altemus, bombometčík Charles F. Spickard, radiooperátor Wayneworth E. Nelson a střelci Oscar W. Houser, Harold C. Carter, Rexford H. Rhodes, Roy E. Hughes, John A. Goldbach a Raymond A. Noury. Posledně jmenovaný byl jediným přeživším poslední mise stroje Miss Fortune, kterou byla účast na operaci ARGUMENT. Tato operace měla za cíl přerušit výrobu německých továren na bojové letouny před plánovanou spojeneckou invazí do Francie. Onoho 22. února 1944 se část letounů 98. bombardovací skupiny za nízké viditelnosti odchýlila od původního směru na Řezno a letěla na náhradní cíl, kterým byly Škodovy závody v Plzni.

Letoun směřující nad plzeňskou zbrojovku byl napaden palbou protileteckých kanónů ze země i palubních kanónů německé stíhačky Messerschmitt Bf 110. Seržant Noury po válce vzpomínal: „Byli jsme velmi těžce zasaženi. Díry byly všude, ale my jsme stále letěli. A pak nás napadly stíhačky. Carter, náš střelec kulové věže volal, že mu zamrzly kulometry. Flak střílel dál a chystalo se na nás také asi osm německých stíhačů. Čtvrtý z nich se oddělil od formace a zaútočil. Zpozoroval jsem, že střely z 20mm kanónu směřují na nás.

„Motory č. 3 a 4 začaly hořet. Viděl jsem, že se křídlo odlamuje od letadla a padá po pravé straně. Řekl jsem si, že to je konec. Najednou jsem ztratil vědomí a probudil se až ve výšce tří nebo čtyř tisíc stop. Můj padák byl plný děr, přesto se však otevřel sám od sebe.“ K jeho velkému štěstí jej ven z letounu odhodila exploze palivové nádrže. Ostatní členové posádky

však zůstali v letounu, který směřoval kolmo k zemi a narazil na okraj lesa u hájovny Dubeč. Zbytky těl amerických letců byly místními občany pochovány na hřbitově v obci Prádlo. Po válce došlo k jejich exhumaci a přemístění. Seržant Noury přistál u Chocenic, kde byl odveden na četnickou stanici a následně vyzvednut plzeňským gestapem. Zbytek války strávil v německé zajateckém táboře.

Tuto pohnutou historii si občané Nepomuku a okolních obcí připomínají společně s mnohými nadšenci vojenské historie a členy vojensko-historických spolků. Na letošní vzpomínce

k 80. výročí sestřelení bombardéru Miss Fortune se jich v sobotu 24. února sešlo několik desítek a opět nechyběli ani zástupci muzea Patton Memorial Pilsen, Krajského vojenského velitelství Plzeň, Sdružení válečných veteránů Plzeňského kraje či Jednoty Československé obce legionářské v Plzni. Nejprve byly květinové dary položeny k pamětní desce na budově nepomucké radnice, zde také zazněly projevy, následně se účastníci přesunuli k památníku leteckého neštěstí na samotné Dubči. I zde došlo na květiny a zapálení svíček, za plzeňské legionáře se toho ujal br. Aleš Vranovský. ■

Březnová připomenutí v Olomouci

br. Milan Vyhliďal,
místopředseda jednoty

JEDNOTA ČsOL OLOMOUC 1 „6. ČS. STŘEL. PLUKU HANÁCKÉHO“

Měsíc březen je v Olomouci každoročně spjat s připomínkou několika významných událostí našich novodobých politických a vojenských dějin. Nejinak tomu bylo v našem sídelním městě také letos.

Vsobotu 9. března 2024 si Jednota ČsOL Olomouc 1 připomenula tradičně položením kytic narozením prvního československého prezidenta T. G. Masaryka u jeho sochy na olomouckém Žižkově náměstí.

V rámci další části pietní akce si členové v historických stejnokrojích čs. legií, prvorepublikové a druhoválečné zahraniční armády připomenuli 106. výročí významného vystoupení 6. čs. střeleckého pluku Hanáckého v bitvě o bachmačský železniční uzel. Zvláště příslušníci Hanáckého pluku se zde vyznamenali v zadržovacím boji s postupujícími jednotkami německé císařské armády a umožnili tak další evakuaci jednotek československých legií v Rusku směrem na východ.

Mimo to došlo taktéž k připomenutí osmdesáti jedna let od prvního vojenského vystoupení našich jednotek na východní frontě v bitvě u Sokolova. Tak jako každý rok, tak i nyní,

členové jednoty na budově Hanáckých kasáren zavěsili věnec k pamětní desce, jež je věnovaná padlým příslušníkům – vojenským gážistům Pěšího pluku 6 Hanáckého z let nacistické okupace 1939–1945.

Nezapomínáme!

Veřejnost se poklonila válečnému hrdinovi z Třince Arnoštu Steinerovi

text br. Teodor Hybler
foto br. Eduard Hybler
a Břetislav Snášel

Členové Jednoty Československé obce legionářské ve Frýdku-Místku, společně s členy Matice slezské pobočném spolku Bystřice nad Olší a oblastního výboru Matice slezské Český Těšín si v neděli 14. ledna 2024 připomněli narození válečného hrdiny, českého vlastence, čestného občana statutárního města Třince, plukovníka in memoriam Arnošta Steinera.

Připomeňme, že Arnošt Steiner se narodil 12. ledna 1915 v Třinci, v židovské rodině. Dne 26. října 1939 byl se svým otcem předvolán na gestapo a odeslán do tábora v Nisku nad Sanem. Odsud se jim podařilo utéci, ovšem po překročení hranic se SSSR byli obviněni ze špionáže a odsouzeni na deset let těžkého žaláře do gulagu. V roce 1942 se v Buzuluku se svým otcem přihlásili

do tvořící se československé jednotky, které velel podplukovník Ludvík Svoboda. Arnošt Steiner bojoval u Sokolova, Kyjeva, Bílé Cerkve a Žaškova a legendárním se stal zejména v bojích na Dukle v rámci karpatsko-dukelské operace v září 1944, při dobývání kóty 534 a Hyrowy hory. Vysloužil si přezdívku „Železný Arnošt“, protože nezraněn přežil i tehdy, kdy to podle

spolubojovníků nebylo možné. Generál Ludvík Svoboda o něm prohlásil: „To, co dokázal Steiner, už nikdo nikdy nedokáže a nic podobného neuvidí. Můžete mi věřit, že jsem ve dvou válkách viděl mnoho, ale málokdy činy obdobné Steinerovým.“

Byl vyznamenán sedmi Československými válečnými kříži, dvěma medailemi Za chrabrost před nepřítelem, Sokolovskou pamětní medailí, medailí Za zásluhy a byl mu také udělen Řád Bílého lva Za vítězství atd. Zemřel 9. října 1982 v Brně. Město Třinec udělilo 12. listopadu 2015 plukovníkovi i. m. Arnoštu Steinerovi čestné občanství jako projev úcty za mimořádné činy spojené s osobním hrdinstvím projevových v bojích druhé světové války.

Při příležitosti 109. výročí narození Arnošta Steinera předal předseda Jednoty ČsOL ve Frýdku-Místku br. Petr Majer členské legitimace novým členům jednoty. ■

Obnova Masarykovy busty

br. Josef Doškář
předseda jednoty

JEDNOTA ČsOL V NOVÉM BORU

Ve čtvrtek 7. března 2024 byla v Horním Bousově slavnostně odhalena busta Tomáše Garrigua Masaryka na pomníku padlým v první světové válce.

„Josef Doškář, předseda novoborské legionářské jednoty, a starosta Dolního Bousova Miroslav Boček, odhalili Masarykovu bustu, kterou v padesátých letech zničili místní komunisté. A bylo to potřetí, kdy Masarykova busta ozdobila tento památník před místní školou. Na rozdíl od prvních dvou instalací se nejednalo o originál, ale o bustu věnovanou Josefem Doškářem.“ Tak přibližně začíná informace o této události v místním zpravodaji, který nese hrdý název Bousovák.

Vloni vyšla u příležitosti 700 let od první písemné zmínky o Bousově kniha s názvem Bousov včera a dnes. Koupil jsem si ji, jako dolnobousovský patriot, žijící v Novém Boru, který před několika lety daroval pomník s bustou T. G. M., kterou město umístilo na dolnobousovské náměstí.

A při četbě knihy o Bousově jsem zjistil, že v Horním Bousově busta našeho prvního prezidenta chybí. Hned jsem se rozhodl tuto situaci napravit a napsal jsem mail starostovi města panu Miroslavu Bočkovi. Protože jsem se v minulosti podílel na obnovách deseti pomníků T. G. M. v České republice, propadl jsem se málem hanbou, že jsem o této zničené bustě nevěděl. Rozhodl jsem se darovat městu – pro Horní Bousov – bustu T. G. M., kterou vytvořil sochař Ivan Tlášek, a která by bylo zhotovena z umělého pískovce, stejně jako busta v Dolním Bousově.

Jedna věc byla myšlenka, druhá realizace. Sochař Ivan Tlášek, který nám slíbil v případě potřeby další kopie Masarykových bust zhotovit, vloni zemřel.

S Ivanem Tláškem jsem se seznámil někdy v roce 2017. Jako předseda Jednoty ČsOL v Novém Boru jsem vypracoval projekt k 100. výročí vzniku ČSR, který se zabýval obnovou pomníků T. G. M., které byly zničeny za minulého režimu. Postupně tak byly instalovány pomníky T. G. M. v Kropáčově, ve Sloupě a v Jiříkově.

Obnova těchto pomníků měla velký ohlas. Vytvořili jsme tedy ještě druhý projekt, který jsme nabídli měštům, která chtěla mít pomníky T. G. M. u škol nebo na náměstích, které nesly Masarykovo jméno. Tak jsme se postupně podíleli na instalaci pomníků v Heřmanicích, Habarticích, Hrádku nad Nisou, Novém Boru, Kamenickém Šenově a Chrastavě. Celkem jsem se podílel k obnově či instalaci jedenácti pomníků či bust T. G. Masaryka.

Jak jsem již uvedl, sochař Ivan Tlášek vloni zemřel. Myslel jsem si, že po něm zůstala forma busty, jejíž základna odpovídala rozměrově pomníku v Horním Bousově. Zavola jsem pozůstalým po panu Tláškovi, kteří mi sdělili, že forma byla ve velmi špatném stavu. Věděl jsem, že sochař Tlášek dělal ještě dvě busty T. G. M. pro Masarykovu školu v Českých Budějovicích. První, která byla z bronzu, ukradli vandalové.

Druhou, která nahradila ukradenou bronzovou bustu, zhotovil Ivan Tlášek z umělého materiálu.

Napadlo mě, že bychom podle ní mohli vyrobit formu. Zavola jsem řediteli školy, který mi sdělil, že mám bohužel smůlu, že busta byla na povrchu opatřena bronzovou barvou a minulý rok ji opět rozbili vandalové, kteří si mysleli, že je bronzová. Nedalo mi to a po několika dnech jsem řediteli volal znovu s dotazem, na kolik kusů ji vandalové rozbili. Odpověď byla nadějná, zničili ji tak, že z ní zbyly kompletní tři kusy. Pan ředitel souhlasil s mojí prosbou a sdělil mi, že si pro ty tři kusy mohu zajet, že je mohu nechat odborně sestavit a výsledek použít jako model, podle kterého bude vyrobena busta z umělého pískovce pro školu a jedna pro mě, kterou následně daruji Hornímu Bousovu. Rozbitou bustu precizně sestavil novoborský sochař a restaurátor Libor Krpata. Podle ní pak zhotovil formu, do které pak

vydusal bustu z umělého pískovce, kterou jsem přivezl do Horního Bousova. Busta pro českobudějovickou školu se vrátí na původní místo koncem roku 2024. Tato busta bude dvanáctou bustou, na které se naše novoborská jednota ČsOL podílela. ■

V Dobrovici připomněli T. G. Masaryka

JEDNOTA ČSOL V MLADÉ BOLESLAVI

br. Tomáš Pilvousek
předseda jednoty

Slavnostní setkání u příležitosti 174. výročí narození prvního prezidenta a významného českého i evropského státníka Tomáše Garrigua Masaryka se uskutečnilo již tradičně v Dobrovici. Právě v tomto městě se nachází nejstarší socha v Pojizeří, připomínající tuto osobnost československých dějin, která byla v pohnutém 20. století několikrát

stržena a opětovně instalována. Vzpomínkové slavnosti se zúčastnily významné spolky města – baráčníci i dobrovolní hasiči. Naše mladoboleslavská jednota nebyla výjimkou. Po úvodní zdravici starosty města následovalo položení květin k soše T. G. Masaryka. Zdravici přednesl i předseda jednoty a závěrem jsme společně vyslechli tóny československé státní hymny. ■

Města Přerov, Hranice a Lipník nad Bečvou uctila památku T. G. Masaryka

JEDNOTA ČsOL V PŘEROVĚ „JANA GAYERA“

text br. Pavel Mikeš
foto br. Martin Zapletal

Pietní akty k uctění památky Tomáše Garrigua Masaryka u příležitosti 174. výročí jeho narození se uskutečnily ve čtvrtek 7. března v 9 hodin v Přerově u pamětní desky T. G. Masaryka, umístěné na budově magistrátu, v 10 hodin v Hranicích u Masarykovy jezdecké sochy na Školním náměstí a v 11 hodin na náměstí v Lipníku nad Bečvou. Akce organizovala přerovská jednota ČsOL „Jana Gayera“.

Tomáš Masaryk se narodil v době, kdy pokrok běžel dopředu mílovými kroky, v době, kdy vznikala moderní společnost. Jen pro představu, v roce 1850, v roce jeho narození, byly v Rakousko-Uhersku vydány první poštovní známky. Až tři roky po jeho narození přišel na svět převratný vynález v osvětlovací technice – petrolejka.

Svět se za těch 174 let neuvěřitelně změnil ve všech oblastech lidské činnosti. Masaryk se účastnil mnoha politických sporů 19. století. Odnesl si z nich řadu zkušeností, ale i šrámů. Když se ve sporech o pravost Rukopisů, příkrášlujících naši historii, postavil na stranu vědeckých poznatků proti mínění

většiny, nebo když se zastal židovského mladíka Leopolda Hilsnera, obviněného z vraždy devatenáctileté dívky, nebyl právě oblíben. Nikdo by se v té době neodvážil předpovědět, že tento muž se za pár let stane „tatičkem národa“.

Jenže Masaryk za první světové války, v podstatě již v seniorském věku, zahájil boj za samostatnost Československa. Spolu se svými kolegy doslova vydupal ze země armádu – slavné československé legie – a později dosáhl mezinárodního uznání Československa. Dalších 17 let pak stál v čele nového státu. První republika sice nebyla státem ideálním, to není žádný stát, ale její krátké dvacetileté období patří v naší historii bezpochyby k těm úspěšným. Tomáš Masaryk jako průkopník moderního státu stavěl na základech rovnosti, spravedlnosti a svobody, o tyto hodnoty a jejich naplňování se vždy snažil. Jeho práce a myšlenky inspirovaly lidi a politiky nejen u nás v tehdejším Československu, ale i v zahraničí.

Od vzniku našeho státu uplynulo více než století, Masarykův odkaz však zůstává živý i dnes. ■

80. výročí hromadné poprav příslušníků odbojové skupiny SOS

JEDNOTA ČsOL V MLADÉ BOLESLAVI

Ve středu 3. dubna 2024 jsme si společně připomněli již 80. výročí hromadné poprav čelných představitelů jedné z nejvýznamnějších odbojových skupin působících v oblasti dolního Pojizeří. Odbojovou skupinu, pojmenovanou symbolicky Stráž obrany státu podle organizace, která v roce 1938 hájila hranice demokratického Československa proti německému nacionalismu, řídil záložní důstojník bývalé čs. armády Miloš Mejsnar. Do struktur ilegálního hnutí v dolním Pojizeří byla zapojena velká část obyvatel Krnska, Chotětova, Bezna a dalších obcí. Bohužel, v únoru 1944 Němci odbojovou skupinu zlikvidovali. Následovala celá série poprav, z nichž největší proběhla právě 3. dubna 1944.

První část vzpomínkové akce na tuto smutnou událost proběhla v 16.30 hod. na náměstí městyse Chotětov, kde jsme u pomníku připomínajícím oběti válek vzdali čest a vzpomínali spolu se starostou Ing. Milanem Karáskem. Následně jsme se přesunuli do Krnska, a u místního pomníčku obětem válek jsme spolu s místními občany opět vzpomněli historických událostí a obětí okupace. Celá vzpomínková akce

Vzpomínka na odbojovou skupinu SOS v Chotětově. Starosta městyse Chotětov Ing. Karásek pokládá květiny k pomníku na náměstí.

byla završena přednáškou a následnou besedou bratra předsedy Tomáše Pilvouska o odboji v Pojizeří v restauraci Jizera v Jizerním Vtelně. ■

Společná fotografie členů naší jednoty a pana starosty u pomníku obětí válek v Chotětově

Společná fotografie u pomníku obětem válek v Krnsku

Mladí skauti se stali hrdiny odboje

JEDNOTA ČsOL V MLADÉ BOLESLAVI

text br. Tomáš Pilvousek, předseda jednoty
foto br. Jan Šedina

Vžít se do role příslušníků odboje a alespoň formou branné hry si vyzkoušet, jak nelehký byl život během tzv. Protektorátu Čechy a Morava si vyzkoušely děti z 8. oddílu vodních skautů v Mladé Boleslavi.

Tematickou brannou hru pro ně připravili členové mladoboleslavské jednoty Československé obce legionářské. Hlavní motivací a cílem hry bylo děti vtáhnout do role příslušníků domácího odboje a formou několika stanovišť si projít pomyslně dějinami druhé světové války v Mladé Boleslavi.

A tak je po brzkém ranním budíčku přivítaly znělky oznamující okupaci zbytku Českých zemí a vznik protektorátu. Již v 6 hodin ráno vyrazila ještě za tmy první skupina se záměrem vyhledat roznětovou hlídku střežící most přes řeku Jizeru. Děti zde obdržely pokyny a úkoly k další misi a zejména složily přísahu zavazující k práci pro domácí odboj.

Další kroky směřovaly na boleslavské hlavní nádraží, kde již číhalo nebezpečí v podobě německé tajné policie a protektorátní

policie. Šacování a agresivní chování pořádkové policie děti zvládly a všem skupinám se podařilo vyhledat i další kontakt – agenta A54. K další cestě obdržely skupiny šifry, kódovací klíče a pokyny k plnění dalšího poslání.

Skutečně horké chvíle čekaly na děti v lesoparku na Štěpánce. Úkolem bylo ukrýt arzenál zbraní připravovaný pro případné povstání proti okupantům a zároveň opět uniknout slídícím gestapu. I tento úkol byl splněn všemi skupinkami.

Jednou z dalších zastávek byl objekt kasáren na Jičínské třídě. Děti se zde seznámily s osudy příslušníka Obrany národa a předaly k odvyšilání do Londýna všechny šifry. Tím se posunuly dále v čase a opustily rok 1941.

Nedaleko osady Podchlumí se děti prakticky seznámily s příběhem mjr. četnictva Jaroslavem Linajem, obětí represí po útoku na zastupujícího protektora Reinharda Heydricha v roce 1942. Po této události se jednotlivé skupiny dětí opět posouvaly v čase. Nyní ke sklonku války, kdy bylo nutné vyhledat skrývající se uprchlíky z pochodů smrti, které Pojizeřím

také proudily. Zbídačelou skupinu sovětských, britských, ale i civilních uprchlíků se podařilo najít a podpořit stravou.

Závěr války se přiblížil, a tak poslední symbolické stanoviště bylo střelecké – střílelo se ze vzduchových pušek a airsoftového kulometu. Úplnou tečkou pak byly společné fotografie s artefakty, které se podařilo po celou dobu naší „jednodenní“ války uschovat – státní a skautské vlajky a prapory.

Závěrem jménem organizátorů děkujeme za příkladné vedení skautskému vedení a dětem za jejich neuvěřitelný zápal do hry. Věříme, že se nám podařilo jim touto cestou předat znalosti a především hodnoty, ve jménu nichž se stovky a tisíce lidí zapojily do boje za obnovu lidskosti a svobody v letech druhé světové války. ■

Instalace kamery F.24 do letounu Mustang Mk.IA No. 35 (Reconnaissance) Wingu v období invaze do Normandie. Na kontinentě u této jednotky sloužil Jiří Mráz. (IWM)

br. Milan Votava

Major letectva ve výslužbě Jiří Mráz

Koncem února proběhla českými médii zpráva o úmrtí jednoho z posledních československých příslušníků Royal Air Force za druhé světové války majora letectva ve výslužbě Jiřího Mráze. Tímto krátkým textem chceme připomenout jeho inspirativní životní příběh.

Narodil se 23. března 1922 v ranních hodinách, údajně zrovna v momentě, kdy siréna v choceňské továrně jeho otce Ing. Jaroslava Mráze oznamovala začátek pracovní doby. Byl druhorozeným potomkem svých rodičů, avšak jeho starší bratr, narozený o rok dříve a pojmenovaný po otci, zemřel krátce po porodu. V srpnu 1924 se rodina Mrázových znovu rozrostla, a to o dceru Marii Magdalenou, které ale nikdo neříkal jinak než Madlo, a v roce 1935 o další dceru, Jaroslavu.

Mrázovi byli dobře situovanou rodinou, jelikož otec vlastnil továrnu na opravy lokomotiv a chladírenské stroje, které se v nově vzniklém Československu nevyrobily. V polovině 30. let založil spolu s konstruktérem Benešem leteckou továrnu, která přímo v Chocni vyráběla lehká letadla vlastní konstrukce. Matka Marie, za svobodna Paďourová, se starala o běh domácnosti a ve chvílích nemoci manžela nebo jeho služebních cest jej v podniku zastupovala. Mimo to také ráda sportovala, hrála například tenis, pravidelně docházela cvičit gymnastiku do Sokola a byla činná ve spolkovém životě.

Pětiletou školní docházku obecné školy absolvoval v rodině Chocni, odkud po složení přijímacích zkoušek v roce 1933 odešel studovat na Reálné gymnázium ve Vysokém Mýtě. Na humanitní a přírodovědné obory zaměřené gymnázium se neosvědčilo jako nejvhodnější typ školy pro mladého Jiřího. Ve třetím ročníku bylo tudíž rozhodnuto o jeho

*Jiří Mráz kolem roku 1939.
(Jiří Mráz – Český osud)*

přestupu na Státní reálku v Pardubicích, která kladla větší důraz na technické předměty. V tomto věku též navštívil různé části Evropy, například Dalmácii, Londýn a Vídeň. Mimo zahraničních cest a radostí mládežníka docházel do otcovy továrny, kde jako učeň pracoval v kovářské a zámečnické dílně.

Překotné události roku 1938, a zvláště pak nacistická okupace Čech, Moravy a Slezska, rodinu přiměly k rozhodnutí odeslat Jiřího a Madlu ke známým do Anglie, aby nemuseli žít v nesvobodné zemi. V polovině srpna 1939 tak odjeli z pražského Masarykova nádraží přes Německo směr holandský přístav Hoek van Holland. Na německo-holand-

ských hranicích málem došlo k jejich vyloučení z dopravy kvůli nedorozumění způsobenému špatnou znalostí Jiřího němčiny. Naštěstí pro ně s nimi cestovala známá československá tenistka Zora Nechvílová, která promluvila s celníky a ti nechali sourozence cestovat dále. Z Holandska odpulili do přístavu Harwich, kde na ně čekali rodinný známý Josef Daněk, starosta londýnské jednoty Sokola, s manželkou.

Tato rodina bydlela v obci Farnham Royal, hrabství Buckinghamshire, necelý 40 kilometrů západně u Londýna, která se stala bydlištěm i pro Jiřího a Madlu. Od září začal navštěvovat chlapeckou Grammar School ve městě Slough, kde byl zařazen do nižšího ročníku, aby se během studia mohl soustředit na zdokonalování angličtiny. Jednoroční studium zakončil

úspěšným složením závěrečné zkoušky a získáním certifikátu, na základě kterého se mohl přihlásit na vysokou školu.

Díky pomoci známé se rozhodl pro City and Guilds College, která spadala pod Imperial College of Science and Technology v Londýně, a obor strojní inženýrství. Vzhledem k nedostatku lidí v tomto odvětví a právě probíhající válce byl přijat bez nutnosti složení přijímací zkoušky. Jelikož se kvůli studiu musel přestěhovat z Farnham Royal do podnájmu v anglickém hlavním městě, byl svědkem opakovaných ničivých náletů německé Luftwaffe. Přesto později vzpomínal na toto období velice pozitivně. Uchvacovala ho pospolitost Londýňanů v těžkých chvílích, naplňovalo ho studium a objevil se i první láska. Jmenovala se Oriol West a sloužila v řadách Ženských pomocných leteckých sborů při britském Královském letectvu.

Na letní prázdniny v roce 1941 odjel k rodině Daňkových a začal pracovat pro firmu Specto jako nástrojář. Továrna ve Windsoru patřila právě panu Daňkovi a vyráběla velice přesné součástky pro letecký průmysl. Po skončení prázdnin zahájil druhý ročník studia. Další letní prázdniny znovu strávil prací ve dvousměnném provozu v podniku Specto. Zároveň se koncem července 1942 přihlásil do československé zahraniční armády a projevil zájem o službu v britském Královském letectvu. V srpnu se dostavil k odvodu a byl uznán schopným vojenské služby. Kvůli práci pro vojenský průmysl a blížícím se závěrečným zkouškám v posledním ročníku mu byl opakovaně udělen odklad nástupu, a to zcela výjimečně až do 31. července 1943. Mezitím se ale jako kadet účastnil instruktážních přednášek v rámci University of London Air Squadron.

U pomocné výcvikové roty Náhradního tělesa Československé samostatné brigády v Petersborough byl prezentován 3. srpna 1943, kde také vykonal přísahu. Tři dny nato odjel k československému depu na základně RAF St. Athan a v nejnižší hodnosti AC2 byl přijat do britského Královského letectva. Pořád v sobě živil naději, že se stane pilotem, nebo alespoň palubním mechanikem, avšak nestalo se tak. K 17. lednu 1944 došlo k jeho přemístění k No. 134 (Czechoslovak) Airfield na bázi RAF Ibsley, odkud se jednotka v únoru přemístila na letiště Mandlesham a v dubnu pak na základnu Appledram. Jako příslušník pozemního pomocného personálu konal službu u 310. československé stíhací perutě a v březnu byl povýšen do hodnosti svobodníka. Koncem května, pravděpodobně na zásah velitele Františka Webera, který si uvědomoval výši Jiřího odborného vzdělání a nedostačující možnosti potenciálního kariérního růstu, došlo k jeho přeřazení k No. 130 Wing Headquarters na letišti Gatwick.

Tam se mu dostalo odpovídající funkce technického kontrolora letadel s určitým počtem odlétaných hodin. Kvůli blížící se invazi Spojenců na kontinent se mu dostalo i odborného školení u americké jednotky nedaleko města Cambridge. S nově reorganizovanou jednotkou, která v červenci 1944 splynula s No. 35 (Reconnaissance) Wing, odjel do Francie. Jako mechanik se staral o americké stroje P-51 Mustang a britský

Znak 310. československé stíhací perutě RAF. (VHÚ Praha)

Hawker Typhoon na různých francouzských, belgických a holandských letištích až do ledna 1945. Tehdy byl letecky transportován do Velké Británie a zařazen do důstojnické školy v Cosfordu, kterou v polovině března úspěšně absolvoval a byl jmenován do britské hodnosti Acting Pilot Officer. Odtud odjel do Hampstead v Londýně, kde zahájil meteorologický kurs a jako meteorologický důstojník později působil na bázi v Holmsley South nedaleko města Bournemouth. Během tamního působení se setkal s Čechoslováky sloužícími u 246. perutě. Začátkem června 1945 ještě vykonal s dobrým prospěchem zkoušku na důstojníka letectva v záloze a 14. srpna byl přemístěn k Inspektorátu československého letectva v Londýně. Deset dní nato se po šesti letech letecky vrátil zpět do osvobozené vlasti.

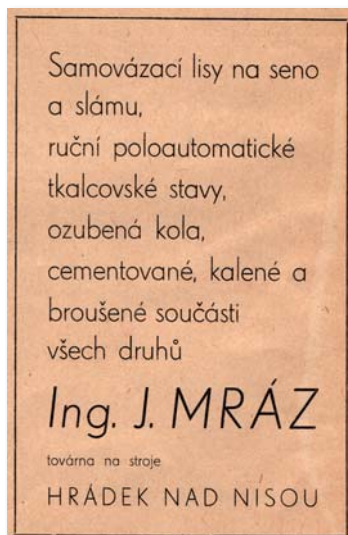

Poválečná reklama firmy Ing. J. Mráz. (Stráž severu)

Přivítání doma mělo však trpkou příchuť. Jeho otec, v té době již našťestí na svobodě, byl po skončení války zatčen a uvězněn ve Vysokém Mýtě za údajnou kolaboraci s nacisty, jelikož jeho továrna vyráběla vojenská letadla pro Luftwaffe. Během války svým jednáním ale Jaroslav Mráz zachránil řadu osob před totálním nasazením v říši. Ani přímluvy jeho zaměstnanců nevedly k jeho propuštění a továrny byly zkonfiskovány a dány pod národní správu. Při hledání ubytování v Praze se i Jiří poprvé setkal s nezapnými poznámkami na jeho službu v Royal Air Force.

Z činné služby odešel na konci března 1946 a odjel za svým otcem do severočeského Hrádku nad Nisou, kde jako drobnou kompenzaci za znárodněnou továrnu v Chocni dostal do národní správy továrnu v Loučné. Ještě před nástupem do zaměstnání na pozici otcova pobočnicka společně podnikli cestu do Švýcarska, kde hledali možnosti budoucího podnikání. Zpátky v Čechách okamžitě začali s vybavováním fabriky strojní technikou. Kromě výroby strojů na lisování sena a slámy pod novým názvem Ing. J. Mráz se soustředila na vývoj několika prototypů. Ještě téhož roku podnikl s otcem cestu do Spojených států amerických, kde měli v plánu seznámit se s novými technologiemi a získat nové obchodní kontrakty.

Po návratu ze zámořské cesty se během prosincové svatby své sestry Madly rozhodl oženit s Miladou Bláhovou, se kterou již delší dobu udržoval známost. Jejich svatební obřad proběhl 27. ledna 1947 v kostele svaté Alžběty v Bratislavě, odkud

Poválečná reklama firmy Ing. J. Mráz. (archiv autora)

Dobová pohlednice s mapou Choceň. (archiv autora)

pocházela rodina nevěsty. Vcelku idylický život však narušil komunistický převrat v únoru 1948. O dva měsíce později se manželům v liberecké nemocnici narodila dcera Marie, kterou v právě nastalých těžkých časech nazývali jedinou radostí.

Nově budovaný podnik v Loučné se brzy stal součástí národního podniku Agrostroj. V prosinci byl otec Jiřího zatčen Státní bezpečností kvůli údajnému plánu opustit republiku. Neustálá šikana vedla manžele Mrázovi s dcerou k odstěhování se do Bratislavy. Jiří krátce pracoval v Praze, ale brzy odešel na Slovensko. Ani tam jim však nedal režim pokoj a v červnu 1952 dostali úřední oznámení, že do 48 hodin musí opustit byt. V srpnu téhož roku sehnal zaměstnaní učitele na Státní průmyslové škole strojní a elektrotechnické v Chomutově, kam se přestěhovali. Následujícího

Jiří Mráz v důstojnické uniformě britského Královského letectva. (Orlické muzeum v Chocni)

roku v červenci manželka Milada porodila syna Jaroslava. Po devíti letech působení ve škole musel znovu změnit zaměstnání, a tak se rodina v roce 1961 přestěhovala do Ostrova nad Ohří.

V první polovině roku 1967 se manželům podařilo získat výjezdní doložky a veškerá víza k vycestování do Švýcarska. Druhého srpnového dne tak mohla začít jejich vytoužená cesta za svobodou. Již 7. září odletěli z Ženevy s mezipřistáním v Lisabonu do USA.

Jiří Mráz v 60. letech. (ABS)

Rodina nejdříve bydlela v New Yorku, později v Pensylvánii, v New Hampshire a konečně ve státě Connecticut. Po sametové revoluci v roce 1989 se mu v rodné vlasti dostalo několika poct. Město Choceň mu v roce 1990 udělilo čestné občanství a o rok později byl v rámci rehabilitace československých zahraničních letců povýšen do hodnosti majora letectva ve výslužbě.

Jiří Mráz zemřel v úterý 20. února 2024 ve věku nedožitých 102 let. O osm dní později se za účasti rodinných příslušníků a zástupců české diplomatické mise uskutečnil smuteční obřad ve městě Southbury, kde strávil několik posledních let života.

Zdroje:

Archiv bezpečnostních složek, fond V/PL, sign. 3795 Plzeň.
 Archiv bezpečnostních složek, fond 302, sign. 302-456-13.
 Vojenský ústřední archiv, fond Kmenové listy, kmenový list Mráz Jiří, fol. 70–80.
 Vojenský ústřední archiv, sbírka 24, Mráz Jiří, fol. 230–284.
 Vojenský ústřední archiv, Karta letce, Mráz Jiří.
 Vojenská ústřední archiv, Osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb., inv. č. 12246047.
 MRÁZ, Jiří. Český osud: z Choceně do Ameriky a zase zpět. Ústí nad Orlicí: Flétna, 2018. 130 s. ISBN 978-80-88068-13-6.
 KRAMENIČ, Zdeněk, PIROCHTA, Petr, HOFMAN, Michal. Bojovali za nás: Chocenští letci v britském Královském letectvu za druhé světové války. Choceň: Město Choceň, 2019. 80 s. ISBN
 Stráž severu. Liberec: Akční výbor Národní fronty v Liberci. 1947, roč. 3, č. 102, s. 12. ISSN 2336-419X.
 Jiří Klůc – historik a publicista. Facebook [fan page, user post], 2024 Feb, 22. [accessed 2024 Mar, 17]. <https://www.facebook.com/share/p/dcZc2vTpiM89KTHo/?mibextid=WC7FNE>

Uplynulo 115 let od narození Josefa Ocelky

text Pavel Mikeš
foto archiv ČsOL

V úterý 12. března uplynulo 115 let od narození genmjr. in memoriam Josefa Ocelky, rodáka z Nových Dvorů u Lipníka nad Bečvou. Byl pilotem a velitelem 311. československé bombardovací perutě RAF, která operovala v období druhé světové války v britském letectvu. Na jeho rodném domě v Nových Dvorech číslo popisné 11 se dnes nachází pamětní deska, kterou sdílí společně se svým bratrem Antonínem Ocelkou, rovněž bývalým pilotem RAF.

Josef Ocelka se narodil 12. března 1909. Po maturitě na Reálném gymnáziu v roce 1928 nastoupil vojenskou službu. Absolvoval Školu pro důstojníky pěchoty v záloze v Opavě a službu u Pěšího pluku 8. Slezského v Opavě. V letech 1929–1931 absolvoval Vojenskou akademii v Hranicích. Jako poručík pěchoty byl přidělen v roce 1931 k jednotkám Horského pěšího pluku 2. v Ružomberku. V letech 1934 až 1935 vykonal kurs dělostřeleckých leteckých pozorovatelů. Následně vykonával službu u Leteckého pluku 1. V listopadu 1937 byl přeložen k Leteckému pluku 5., kde v lednu 1939 dokončil pilotní výcvik.

Jako mnoho jiných odešel v červenci 1939 polskou cestou do zahraniční armády. Ve Francii nuceně vstoupil do cizinecké legie. Po vypuknutí války byl přeložen k leteckému výcviku v Tours, později k stíhacímu výcviku v Chartres. Výcvik však

nedokončil a po pádu Francie odjel do Velké Británie.

Po přijetí do RAF byl přidělen k 311. čs. bombardovací peruti, jako kapitán jedné z prvních operačních osádek. Zúčastnil se i první operační akce perutě 10. září 1940 s cílem Brusel. První operační let jako kapitán vykonal 22. prosince. V lednu 1941 byl pověřen velením letky B a 3. července 1941 byl ustanoven velitelem 311. perutě. Na této pozici setrval až do 24. dubna 1942 kdy odešel na operační odpočinek. Celkem odlétal 45 akcí nad kontinentem v délce 224 hodin. Byl vyznamenán Československou medailí Za chrabrost před nepřitelem, Československým válečným křížem, Řádem Bílého lva I. třídy, Pamětní medailí československé armády v zahraničí a dalšími oceněními.

Josef Ocelka zahynul během zkušebního letu 21. července 1942 v Brize Nortonu. Během testovacího letu s letounem Bristol Beaufort zachytil křídlem o střechu hangáru. Je pohřben na vojenském hřbitově Brookwood Military Cemetery, na parcele 24, v řadě B, hrob 8.

Čest jeho památce!

Cvičitel'ský sokolský sbor v Třebíči v roce 1911; uprostřed Josef Švec a Jan Máchal, vlevo Jan Syrový, pozdější vrchní velitel československých legií v Rusku

Jedinec nic, celek vše – 105 let od úmrtí plukovníka Švece

Radan Lášek

Zatímco obyvatelstvo Českých zemí 28. října 1918 nadšeně oslavovalo vznik samostatného státu, tisíce kilometrů na východ se v ten samý den konal pohřeb muže, který za ideu samostatnosti bojoval od počátku války, a který odešel ze světa dobrovolně, aniž by se o naplnění svého snu dozvěděl. Alarmující na této tragédii bylo, že nešlo o řadového vojáka, ale o plukovníka Švece, který byl velitelem jedné ze dvou legionářských divizí.

Josef Švec se narodil 19. července 1883 v Čenkově na Jihlavsku v selské rodině. Vystudoval gymnázium v Pelhřimově a po absolvování učitelského ústavu v Soběslavi nastoupil v listopadu 1903 na obecnou školu v Třebíči. Přestože byl přísným učitelem, byl mezi dětmi oblíbený, dokázal je zaujmout. V Třebíči se Švec seznámil se sokolským činovníkem Janem Máchalem, který ho zcela získal pro šíření a rozvíjení Tyršova vlasteneckého odkazu. Během krátké doby se Švec vypracoval na výborného cvičitele; od roku 1907 vedl vlastní oddíl.

V roce 1911 se stal místonáčelníkem třebíčské jednoty a v prosinci téhož roku odjel do ruského Jekatěrinodaru, kde nastoupil jako tělocvikář na obchodní akademii. Podobně jako on byli do dalších slovanských zemí vysláni další sokolští cvičitelé, aby šířili sokolskou myšlenku a podporovali sblížení slovanských národů. Švecovi se v novém působišti záhy podařilo založit místní jednotu, a tak mohl svým blízkým do vlasti napsat: „Tak i zde mezi kubánskými kozáky vlaje již náš krásný sokolský prapor“. V roce 1912 odjel Švec do vlasti cvičit na VI. Vsesokolském sletu. Když navštívil rodinu v Čenkově a třebíčské přátele, netušil, že se už nikdy neuvidí.

Na konci školního roku 1913–14 měl rodinu opět navštívit, ale souhrou náhod zůstal na prázdniny v Rusku. Ačkoliv se měl po vypuknutí války jako záložník brněnského c. a k.

Ppor. Josef Jiří Švec s prap. Václavem Šidlíkem (druhý zleva) ve zborovských zákopech

pěšího pluku č. 81 neprodleně vrátit do vlasti a narukovat, rozhodl se bojovat za národní samostatnost v řadách vznikající České družiny. Šlo o ryze dobrovolnickou jednotku formovanou v rámci ruské armády, jejíž příslušníci měli vykonávat

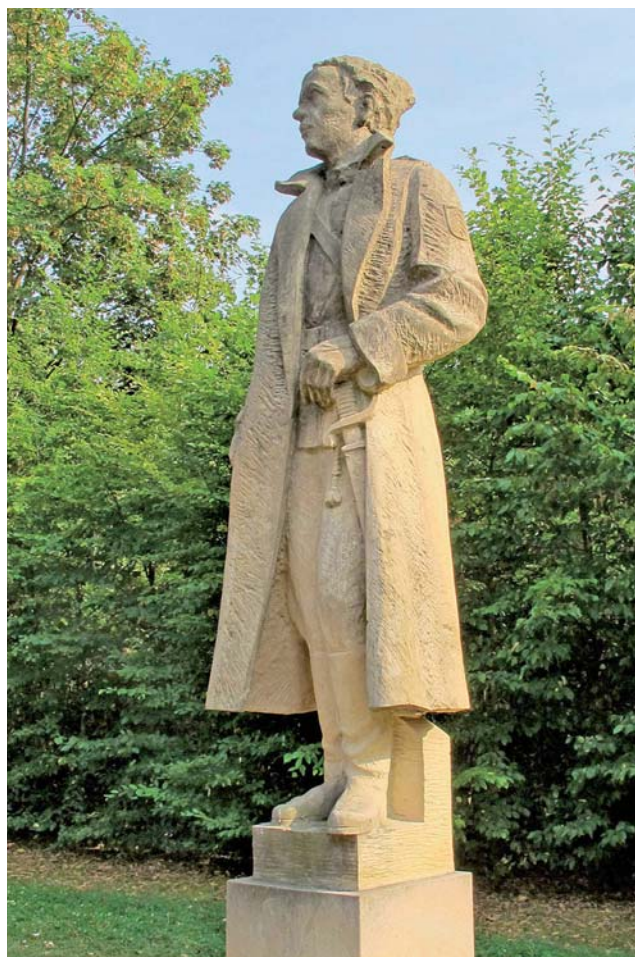
Pomník plk. Švece na pražském Pohořelci

na frontě výzvednou činnost. V Kyjevě, kde českoslovenští dobrovolníci absolvovali základní výcvik ruské armády, se Švec setkal s dávným přítelem, třebíčským rodákem Janem Syrovým, který se po čtyřech letech stal velitelem Čs. armádního sboru v Rusku.

NA ROZVĚDKÁCH

Od listopadu 1914 působili čs. rozvědčící na frontě rozdělení po půlrotách u vyšších ruských jednotek. V prosinci se do České družiny přihlásilo 259 mužů z řad rakouských zajatců a Švec povýšený na desátníka byl jedním z instruktorů, kteří je měli v Tarnově přeškolen na službu podle ruských předpisů. V březnu 1915 se Švec již jako četař stal velitelem jedné z čet tzv. „sokolské komandy“, což měl být elitní výzvedný oddíl složený převážně ze sokolů a nejzkušenějších rozvědčků. Po výcviku se jednotka postupně dostala až k 48. pěší divizi generála Kornilova, kde byla nasazena na dobytém slovenském území severně od Bardějova. Po průlomu u Gorlice však nastal všeobecný ústup ruských vojsk, při kterém Švec v ústupovém chaosu převzal velení celého oddílu a úspěšně ho vyvedl z ohroženého prostoru, v kterém byla téměř celá 48. divize zničena a sám Kornilov zajat.

Za tento čin byl v květnu 1915 povýšen na praporčíka a jmenován mladším důstojníkem 2. roty; v červenci byl

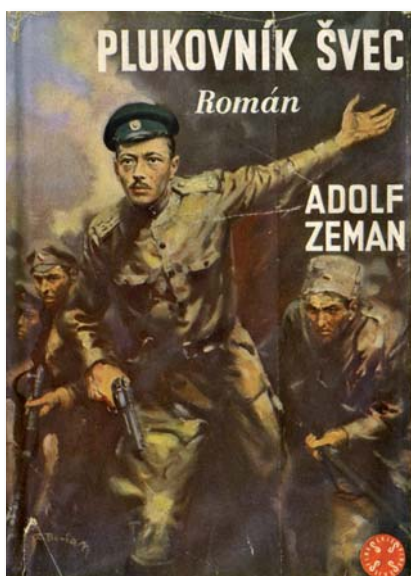

Švecova socha odhalená v říjnu 2008 v Třebíči

vyznamenán medailí sv. Jiří. Se svou půlrotou byl přidělen k VII. armádě gen. Brusilova, u níž provedl se svými muži odvážné rozvědky nejprve na Volyni, pak na Styru, na Ikvě, u Dubna, u Glevaně a u Stochova.

Průběh jedné z nočních akcí popsal Josef Švec ve svém deníku: „Za říčkou se zbořeným mostem ve vzdálenosti padesáti kroků byla chata obsazená Rakušáky. Často vypouštěli rakety, až se to zdálo podezřelé. Šli jsme pomalu a opatrně, a když jsme byli na deset kroků od nepřátelského postu, ten vykřikl: ‚Halt!‘, a vystřelil. Hned do nás spustily dva kulomety, jeden zprava a druhý zleva, a my na otevřené cestě. Kdo mohl, schoval se pod cestu, ale mně už nezbyl čas. Cítil jsem, jak je kulomet naváděn zprava nalevo. Slyšel jsem sykot kulí a bylo třeba někam se schovat, ale kam? Hodil jsem sebou na zem do koleje a hlavu si rychle obhálil pískem. A již se kuličky zabodávaly do písku, kterým jsem měl krytou hlavu. Velel jsem ustoupit a měl jsem starost o hochy. Očekával jsem zranění, ale ta utrpěli pouze dva ruští vojáci, kteří se při střelbě zdvihli a dali se na útek.“

Za odvalu a rozhodnost při rozvědkách byl Švec vyznamenán v listopadu 1915 Řádem sv. Stanislava a v červnu 1916 Řádem sv. Anny. Po příchodu dalších dobrovolníků a zorganizování dvou praporů o osmi rotách byla v lednu 1916 Česká družina přejmenována na Československý střelecký pluk; v květnu pak rozšířena

Švecova osobnost se stala inspirací pro mnoho spisovatelů a dramatiků

na brigádu o dvou plucích. V srpnu 1916 byl Švec jmenován velitelem 8. roty 1. pluku; v prosinci 1916 přestoupil při hromadném přestupu čs. legionářů na pravoslaví a přijal jméno Jiří.

U ZBOROVA

V květnu 1917 došlo k rozhodnutí nasadit Čs. brigádu při plánované ofenzivě jako speciální údernou jednotku. Poprvé tak měla bojovat jako celek; jednotlivé půlroty byly soustředovány v okolí Jezerné nedaleko Zborova, kde později Čechoslováci dosáhli překvapivého úspěchu. Poručík Husák si o přípravách k legendární bitvě poznamenal: „V Jezerné jsme výcvikem narychlo doplňovali své nedostatky pro nový nám způsob boje ve velké úderné jednotce. Doplnovali své zásoby atd., nicméně zmatek byl již takový, že jsme odešli směniti 13. finský pluk částečně v zimních papachách, špatné obuti, nemluvě o nedostatku prádla. Pochod na pozici byl nezapomenutelný. Za celou válku nešel jistě žádný pluk do boje s takovým nadšením. Přišla naše chvíle, po staletí očekávaná. Teď světu ukážeme, co je to český voják!“

Svou 8. rotu vedl 2. července do útoku Švec již jako podporučík. Sugestivní popis bitvy, který zaznamenal ve svém deníku, byl později často citován: „Za první traverzou (příčný obranný prvek v zákopovém systému) jsme narazili na nepřítele, který hleděl střilnami ven z okopů, takže byl naším příchodem překvapen. Jeden z vojáků padl na kolena, sepjal ruce, druhý zdvihl ruce vzhůru a odhodil zbraň, třetí byl tak polekán, že bylo viděti, jak klesl na kolena, která se mu horečně chvěla. Ačkoli jsem přikázal hochům nezastavovati se u nikoho, přece jen se obořili na jednoho z nich, kterého chtěli zabít, protože prý chtěl do nich hoditi bombu. Ještě jednou jsem zvolal, aby se s ním nezdržovali a běžel jsem dále po linii. Za druhou traverzou šlo to také ještě hladce; tam byl jakýsi Žid, který ve svém strachu byl přímo komický. Za třetí traverzou nás už čekali. Viděl jsem, jak zugsführer (četař) vytáhl vintovku (pušku) ze střilny a namířil ji přímo, jak jsem cítil, na mou hrud'. Já se však nedal překvapiti, strhl svou vintovku k pravému boku a mechanicky spustil kohoutek. Vypuštěný náboj projel mému sokovi hlavou, a nešťastník se mi skácel k nohám, potřísniv svou krví můj šat. Ostatní nepřátelé, jichž tam bylo asi pět, se ihned vzdali. Dověděl jsem se později, že mou obětí byl Čech, jednorozčák od Plzně; našli u něho české dopisy. Tragicky na mne působila tato zpráva.“

Neočekávaně prudkým útokem Čs. brigáda prolomila u Zborova frontu a navzdory plánům ruského velení pronikla až za třetí nepřátelskou linii. Legionáři postoupili až 5,5 kilometru a v průběhu bitvy zajali asi 3300 nepřátelských vojáků. Tohoto úspěchu bohužel ruské velení nevyužilo a poté, kdy byla 19. července 1917 zahájena protiofenzíva německých a rakousko-uherských vojsk, byly legionářské jednotky nuceny ustoupit směrem na Tarnopol.

Zborovský úspěch však přinesl neomezený nábor do čs. vojska z řad zajatců. Během podzimu byla zformována II. divize a na konci roku 1917 roku byl vytvořen armádní sbor o téměř 40 000 mužích, zahrnující osm střeleckých pluků, dva pluky záložní a další dělostřelecké, technické a týlové jednotky. Josef Švec byl v srpnu 1917 povýšen na poručíka a jmenován velitelem III. praporu 1. pluku; za hrdinství u Zborova byl v říjnu vyznamenán křížem sv. Jiří.

Pomník plk. Švece na Senovážném náměstí v Českých Budějovicích byl odhalen v rámci oslav 10. výročí vzniku ČSR

DO FRANCIE!

Po bolševické revoluci na podzim 1917 došlo k rozpadu ruské armády i státní správy. Čs. jednotky v Rusku se neměly vměšovat do vnitropolitického vývoje a postupně měly být přepraveny lodními transporty do Francie a nasazeny na německé frontě. V únoru 1918 uzavřela samostatná Ukrajina spojení s Němci a Rakušany ve snaze zlikvidovat bolševické hnutí na svém území. Německé jednotky začaly postupovat Ukrajinou na východ a čs. legionáři museli ustoupit před hrozícím obklíčením.

Při ústupu po žitomirské silnici do Kyjeva projevil poručík Švec opět svou velitelskou rozhodnost. Jeho jednotka, která tvořila zadní zajištění, byla u Korostyševa překvapivě napadena útokem německých obrněných automobilů. Švec dokázal zabránit panice, jeho muži záhy převzali iniciativu a dokázali Němce donutit k ústupu, aniž mohli způsobit ustupujícím jednotkám větší ztráty.

Poté, kdy v polovině března svedli legionáři tvrdý boj o důležitý železniční uzel v Bachmači, byly všechny jednotky umístěny do vlaků a odvázeny na východ. V předpenzském kraji se pak připravovaly na přesun přes Sibiř do Vladivostoku, protože cesta přes přístav Archangelsk byla kvůli postupujícím Němcům a jejich rostoucímu vlivu na bolševickou vládu nejistá.

Dne 26. března 1918 byla s bolševickou vládou uzavřena smlouva o transportu Čs. armádního sboru do Vladivostoku, která ale současně znamenala jeho odzbrojení: „Každý ešalon (vlak) bez výjimky ponechá si k vlastní ochraně ozbrojenou rotu s 84 dvojestupy a jeden kulomet. Na vintovku 300, na kulomet 1200 nábojů. Všechny ostatní pušky a kulometry, všechna děla budtež vrácena v Penze ruské vládě do rukou zvláštní komise, složené ze tří zástupců čs. vojska a tří zástupců sovětské vlády.“

Ani po vydání zbraní však nebyly legionářské vlaky na východ vypravovány; jednotky byly zadržovány na nádražích na dlouhém úseku Transsibiřské magistrály. Na konci května

Studie Švecovy tváře pro česko-budějovické sousoší v ateliéru Otto Birmy

se po německém nátlaku bolševici rozhodli odzbrojené posádky legionářských vlaků internovat a dle místní situace buď fyzicky zlikvidovat, nebo násilím naverbovat do Rudé armády, případně umístit do pracovních táborů.

Poté, kdy legionáři zachytili tento Trockého rozkaz, vypukly na nádražích nelítostné boje, v nichž někteří legionáři museli za značných ztrát zneškodnit obsluhu bolševických kulometů jen polními lopatkami nebo kamením. Postupně však legionáři znovu získávali výzbroj, vítězili a do konce srpna 1918 po těžkých bojích ovládli celou Transsibiřskou magistrálu od Volhy po Vladivostok.

BOJE S BOLŠEVIKY

Při vypuknutí bojů 25. května převzal poručík Švec zprávně velení celého 1. pluku a zahájil operace směřující k dobytí Penzy. Dále postupoval na Samaru a po jejím ovádnutí řídil boje směrem na Ufu. Po spojení penzenské a čeljabinské skupiny převzal velení 1. pluku původní velitel ruský kapitán Stěpanov, pod jehož velením bylo zahájeno tažení na sever podél Volhy na Simbirsk a Kazaň. V Kazani, dobyté 7. srpna, legionáři získali ohromné množství válečného materiálu, ale povolžská protibolševická fronta se neudržetelně protáhla. Legionářské jednotky bojovaly bez vystřídání a bez možnosti doplnění. Nepřítel přisunoval ke Kazani stále početnější jednotky a tak Švec, který byl na konci srpna povýšen na plukovníka a jmenován velitelem 1. pluku, musel vydat počátkem září rozkaz k ústupu. Učinil tak přes naléhání ruského štábu, který na legionářích požadoval bránit město za každou cenu.

Kazaňským dobrodružstvím utrpěla morálka legionářských jednotek, které bez odpočinku zůstávaly v bojích s bolševiky i po celé září. Za velmi vážné, krizové situace byl plk. Švec 17. října jmenován velitelem I. divize. Podřízené demoralizované a vyčerpané jednotky začaly odmítat vystupování z vlaků a pokračování v bojích. Tato situace nastala nejdříve u 4. pluku ve stanici Aksakovo, a když 24. října Švecovi odmítli poslušnost i veteráni z 1. pluku, kteří tam toho dne dorazili, rozhodl se pro radikální řešení. Ještě do dvou hodin v noci připravoval se svým štábem plán činnosti divize na příští dny a poté se časně ráno ve svém kupé zastřelil.

V dopisu na rozloučenou, který byl spíše jakýmsi manifestem, uvedl: „Boříte to, co s ohromnými překážkami stavělo se celá čtyři léta, ničíte organizaci, jež byla nejsilnější oporou borcům za naše práva v našich českých zemích a vypovídáte poslušnost všem zákonům pořádku a kázně, ničíte charakter československého vojáka... Nemohu přežít hanby stihnuvší naše vojsko vinou mnohých nezřízených fanatiků – demagogů, kteří v sobě i v nás všech ubíjí to nejcennější – čest.“

TŘI POHŘBY

Téhož dne, kdy byla vyhlášena samostatná Československá republika, se konal v Čeljabinsku Švecův pohřeb. Oběť jednoho ze tří vrchních velitelů splnila svůj účel – otřásla svědomím vojáků, stmelila je jako celek, umlčela levicové agitátory, a když byl 29. října vydán rozkaz k nástupu na frontu, všichni uposlechli a přes vyčerpání a náročné klimatické podmínky setrvali v bojích s bolševiky až do poloviny listopadu. Švecovo sebeobětování v sobě nese současně hrdinství vojáka i sokolský idealismus – realistický velitel II. divize generálmajor Gajda by v podobné situaci zřejmě jen nařídil zatčení a internování hlavních agitátorů. K podobnému opatření v roce 1919 opravdu došlo, když byli někteří rozvrtníci z řad legionářů izolováni na Ruském ostrově ve Vladivostoku.

Hrob plk. Švece v Čeljabinsku

V září 1933 došlo k převozu Švecových ostatků z Ruska do Prahy a 1. října se konal jeho druhý pohřeb, který provázelo ohromné defilé sokolů a legionářských veteránů. Ostatky byly uloženy v Památníku národního osvobození na Vítkově. K třetímu pohřbu došlo na podzim 1940, kdy byly ostatky na pokyn nacistické okupační správy v tichosti převezeny do rodinného hrobu v Třešti.

Švecova osobnost a jeho oběť byly připomínány po celé meziválečné období – staly se mimo jiné inspirací pro mnoho spisovatelů, dramatiků a sochařů. V srpnu 1924 dostal pěší pluk 29 čestný název „Plukovníka Josefa Jiřího Švece“; 2. srpna 1925 proto byla u kasáren v Jindřichově Hradci odhalena Švecova socha v nadživotní velikosti od sochaře Otto Birmy. Stejný umělec společně s architektem Karlem Chocholou vytvořil bronzové sousoší s ústřední postavou plk. Švece pro České Budějovice; odhaleno bylo 28. října 1928. Dne 29. září 1934 byl odhalen Švecův pomník také v Praze na Pohořelci; jeho autory byli sochař Otakar Švec a architekt Bedřich Feuerstein.

V období nacistické a komunistické totality byly sochy odstraněny a odkaz a zásluhy legionářů přísně tabuizovány, ale po roce 1989 se opět zvolna dostávají do národního podvědomí. V důsledku toho byla 25. října 2008 v Tyršových sadech v Třebíči odhalena nová Švecova socha od Jaroslava Loskota a 26. října 2018 proběhla znovuinstalace zmenšené sochy (vytvořené moderní technologií na 3D tiskárně) v Jindřichově Hradci. Znovuvedení dramatu Rudolfa Medka „Plukovník Švec“ na Nové scéně Národního divadla (premiéra v říjnu 2018) pak naznačuje, že Švecovy ideály a imperativ jeho sebeobětování by nás mohly přimět k zamyšlení i dnes, více než po sto letech. ■

Rakve plukovníka Josefa Jiřího Švece a podplukovníka Karla Vašátky v Panteonu Národního muzea. Při pietním aktu promluvil ministr národní obrany Bohumír Bradáč. (VÚA–VHA)

Poslední zápiska plukovníka Švece prohlášena archivní kulturní památkou

Martin Flosman

V rámci zpřístupňovacích prací zahájil v roce 2022 Vojenský historický archiv inventarizaci archivního souboru Josef Jiří Švec. Již v den Švecovy smrti 25. října 1918 převzal písemnou pozůstalost jeho bratr František Švec, od kterého si ji vyžádal pracovník Informačně osvětového odboru OČSNR Dr. Josef Kudela.

Po převozu do vlasti se stala součástí sbírek Památníku odboje. Zde byly v souladu s tehdy v archivní práci převládajícím pertinencním principem postupně k materiálům přidávány další písemnosti, které sice Švec přímo nevytvořil, ale obsahově souvisely s jeho osobou, činností a smrtí. O významu dokumentace svědčí mimo jiné i to, že již ve dvacátých letech byly v Památníku odboje od některých důležitých archiválií k rukopisným originálům vytvořeny strojopisné opisy jako studijní kopie, někdy dokonce až v devíti průklepech. Z Památníku odboje pozůstalost přes jeho institucionální nástupce přešla (v roce 1929 do Památníku osvobození, po roce 1939 do Heeresarchiv Zweigstelle Prag, v roce 1945 do Vojenského ústředního archivu) v roce 1959 do dnešního Vojenského historického archivu.

Již v minulosti byl archivní soubor uspořádán a při inventarizaci v roce 2022 bylo původní roztřídění z větší části respektováno. Z fondu byla v průběhu práce vyřazena složka s aktovým materiálem o smrti plk. Švece a vmanipulována zpět do fondu 1. střelecké divize, kam provenienčně patří. Nový inventář materiál dělí

na devět sérií. Práce respektovala platné postupy pro zpracování osobních fondů, které se v československé archivní vědě začaly uplatňovat v osmdesátých letech a ve svých základech přetrvávají dodnes.

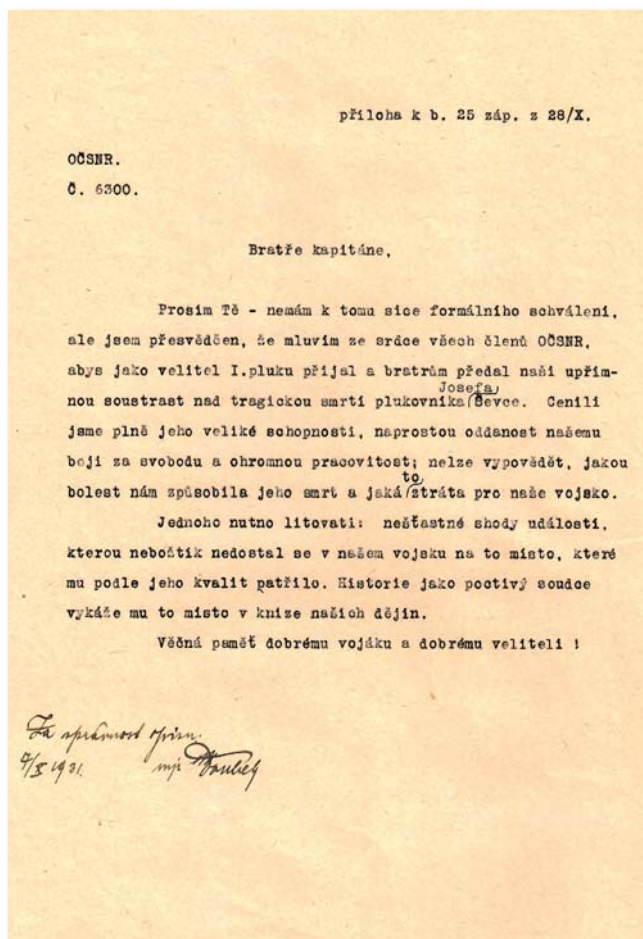
První sérii tvoří životopisný materiál (osobní doklady, školní doklady, deníky), druhou korespondence (osobní i úřední). Zde může zaujmout dopis starosty Sokola Dr. Jindřicha

Vanička z roku 1911, kterým Švecovi nabízí místo učitele tělocviku v Jekatěrinodaru – rozhodnutí, které ovlivnilo zbytek jeho života. Třetí série se vztahuje ke Švecovu tělovýchovnému působení a lze v ní nalézt různé teoretické rukopisy o výuce tělocviku, vlivu sportu na lidský organizmus, budování tělocvičen, první pomoci, hygieně apod. Čtvrtá série vznikla v době Švecova působení v legiích a podstatnou část tvoří operační korespondence z bojů v září a říjnu 1918.

Pátá série sdružuje písemnosti přímo související se smrtí plk. Švece. Konkrétně obsahuje Švecův dopis všem bratřím důstojníkům a vojákům 1. čs. střelecké divize, poslední Švecovu zápisku před smrtí, ohledací protokol divizního lékaře MUDr. Pánka, jmenování

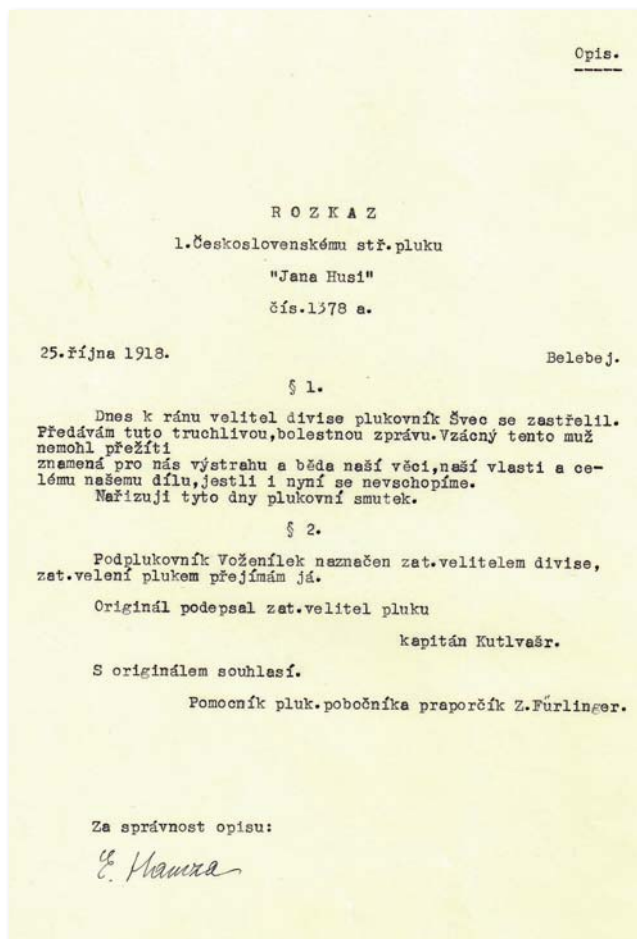
Plk. Josef Jiří Švec. (VÚA–VHA)

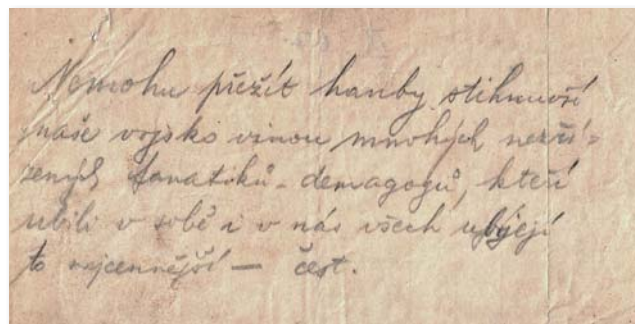
Kondolence Odbočky Československé národní rady na Rusi veliteli 1. čs. střeleckého pluku. (VÚA–VHA)

komise pro vyšetření příčin smrti plk. Švece, její zpráva o příčinách a okolnostech předcházejících smrti, nekrolog Švece od plk. A. P. Stěpanova, rozkaz 1. čs. střeleckého pluku z 25. října 1918, rozkaz 1. čs. střelecké divize z 27. října 1918, kondolenci OČSNR a zápis ze schůze OČSNR z 28. října 1918. Právě celá tato pátá série byla rozhodnutím ředitele odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR PhDr. Daniela Doležala, Ph.D. ze dne 10. ledna 2024 prohlášena za Archivní kulturní památku s číslem 182. Před podáním žádosti o prohlášení za AKP byly veškeré písemnosti z páté série digitalizovány. Digitalizáty přístupné prostřednictvím Digitálního archivu MO tak budou sloužit jako studijní kopie.

Šestou sérii tvoří osm dokumentů vztahujících se k exhumaci plk. Švece. Zde je vhodné doplnit, že zásadní materiál

Rozkaz 1. čs. střeleckého pluku z 25. října 1918. (VÚA–VHA)

Poslední Šveceva zápiska – nová archivní kulturní památka č. 182. (VÚA–VHA)

lze nalézt ve fondu Památník osvobození. Zde je v kartonu 41 uložen fascikl spisů z roku 1933, které v roce 1934 zaslalo do Památníku osvobození prezidium Ministerstva

Tělo plk. Josefa Jiřího Švece ve vagonu 25. října 1918. (VÚA–VHA)

Antropologický průzkum exhumovaných ostatků plk. Švece a pplk. Vašátky provedli 25. září 1933 prof. Jindřich Matiegka a doc. Jiří Malý. (VÚA-VHA)

Přinesení ostatků do Památníku osvobození. (VÚA-VHA)

Převoz ostatků plk. Švece a pplk. Vašátky průvodem z Národního muzea do Památníku osvobození na Žižkově. (VÚA-VHA)

národní obrany. Ty podrobně informují o exhumaci ostatků v Čeljabinsku, jejich převozu do vlasti, antropologickém průzkumu, uspořádání pietního aktu v pantheonu Národního muzea a jejich uložení na Vítkově. K této ve své době významné akci se ve fondu fotoarchiv VHA nachází rovněž řada snímků.

Série číslo sedm obsahuje ilustrační materiál (texty o Švecovi, novinové články, výstřižky a fotografie). Osmou sérii tvoří účetní materiál a devátou informace k archivnímu souboru (starší pracovní soupisy obsahu fondu před konečnou inventarizací).

Pro příznivce vojenských dějin není materiál z fondu Švec nijak zvlášť překvapivý nebo objevný, v minulosti byl

Pamětní list věnovaný mužstvem 8. setniny 1. čs. střeleckého pluku Josefu Jiřímu Švecovi. (VÚA-VHA)

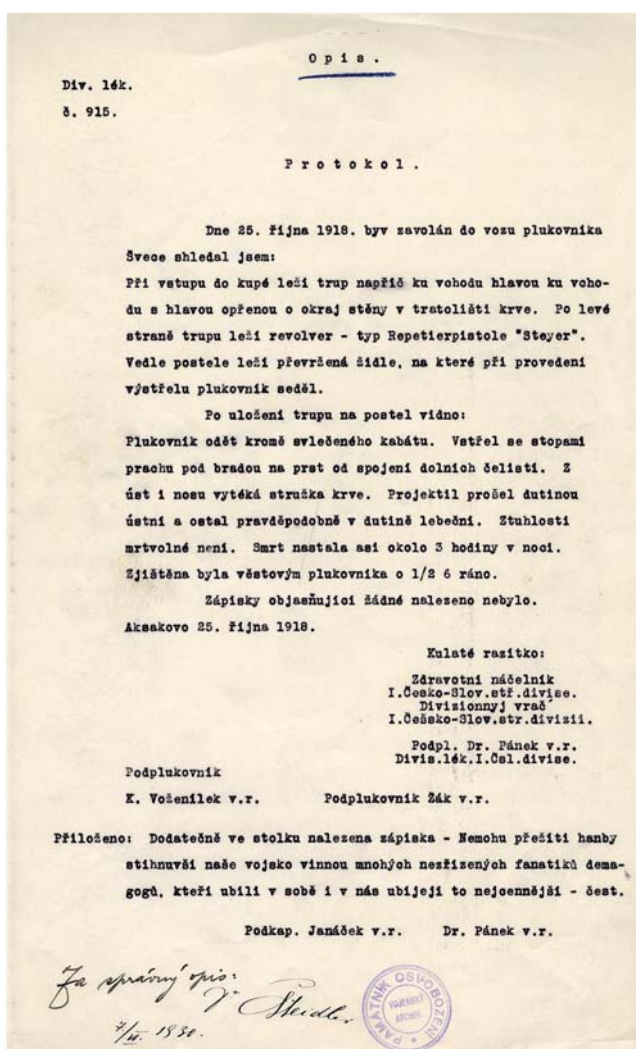

Generálové vynášejí rakev s ostatky plk. Švece z Národního muzea. (VÚA-VHA)

opakovaně studován, zpracován historickou vědou a publikován. Švecovy deníky vyšly poprvé ve dvou svazcích již v roce 1918 v Jekatěrinburgu (respektive v roce 1919 v Irkutsku). Mezi lety 1921–1934 vyšlo přes deset různých titulů věnovaných plk. Švecovi, z toho šest od Josefa Kudely. Novodobá produkce již tak bohatá není. I proto lze doufat, že

Uložení ostatků Švece a Vašátky v Památníku osvobození. Proslav gen. Jana Syrového. (VÚA-VHA)

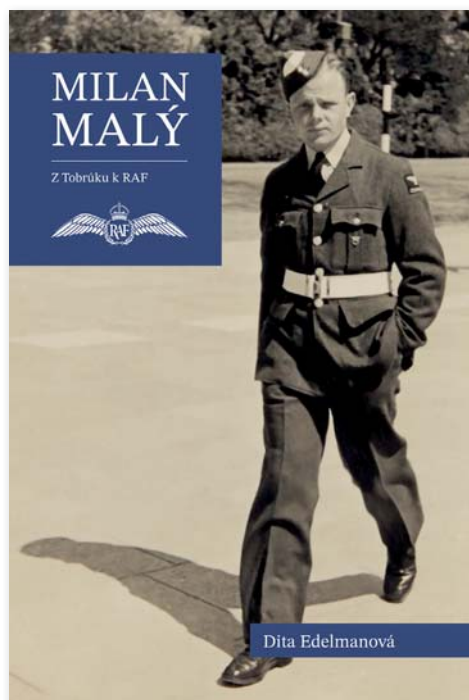

Ohledací protokol divizního lékaře MUDr. Pánka je součástí složky, jež byla prohlášena novou archivní kulturní památkou. (VÚA-VHA)

Švecova pozůstalost se bude i v budoucnu těšit pozornosti badatelů, kteří informace z ní znovu vytěží a kriticky interpretují. Práci jim usnadní i nová pomůcka, po jejímž schválení a zaevidování se v celostátní evidenci Národního archivního dědictví u fondu Švec kolonky „nezpracovaný“ a „nepřístupný“ změni na „inventarizovaný“ a „přístupný“.

Z Tobrúku k RAF

Milan Malý

Nová Edice osobností ČsOL se právě rozrostla o třetí svazek. Dita Eddelmanová zpracovala na základě zaznamenaných výpovědí život svého dědečka, bojovníka od Tobrúku a později stíhacího pilota RAF Milana Malého (1923–2013). V jeho osudech se spojují dramatické události naší vlasti ve 20. století a jeho příběh nám dává možnost nahlédnout do života vojenského pilota, jehož odvaha a odhodlání byly nezbytné nejen pro vlastní přežití, ale také pro osvobození okupované vlasti. Začátkem a zároveň vrcholným okamžikem jeho anabáze byl útek z pracovního tábora v Německu v roce 1940 a riskantní přechod přes Alpy, přičemž projevil velkou osobní odvahu a mimořádné dovednosti. A to vše v pouhých 16 letech! Následovalo zařazení do čs. armády, služba u Tobrúku, přijetí do RAF a následný výcvik na stíhacího pilota. Službu u 312. čs. stíhací peruté nastoupil na samém sklonu války, 4. května 1945. Radostný návrat domů byl však zastíněn událostmi po komunistickém převratu, kdy na něj čekali propuštění z letectva a období ústrků. Až po sametové revoluci se dočkal zaslouženého ocenění za svou službu vlasti a byl také velmi aktivní ve veteránských spolcích. Jeho poutavý příběh je doplněn téměř třemi stovkami unikátních fotografií a dokumentů. ■

U Československé vojenské mise v Americe

16. svazek Edice pamětí ČsOL

Po delší době se naše edice pamětí rozrostla o další legionářské vzpomínky, které jsou však možná trochu netypické. Zachycují totiž krátký zhruba půlroční úsek roku 1918, kdy existovala Čs. vojenská mise v Americe. Jejich autorem je Oldřich Španiel (1894–1963), významná, ale téměř zapomenutá osobnost československých nejen vojenských dějin. Vstoupil do nich jako voják rakousko-uherské armády, v zajetí se přihlásil do československých legií v Rusku a na podzim 1917 se přepravil do Francie. Po válce pokračoval v armádní kariéře, po okupaci v roce 1939 se zapojil do svého druhého odboje, zpočátku jako vojenský přidělenec v jemu dobře známých Spojených státech amerických, na samém konci války se podílel i na osvobozování vlasti. Ovšem ani jemu se nevyhnuly čistky po únoru 1948. Poté se věnoval sepsání rozsáhlých pamětí na první světovou válku, ze kterých přinášíme dvě části, kde vzpomíná na své působení u vojenské mise v Americe. Ta sem dorazila v červnu 1918 za účelem náboru krajanů do naší armády ve Francii. První svazek popisuje příjezd do USA, setkání s prof. Masarykem a společné propagační turné po východních státech, včetně návštěv největších krajaňských center New Yorku, Chicaga či Pittsburghu. Text, který je do určité míry zajímavým cestopisem, doplňuje na sto dobových fotografií. Obě zmíněné knihy jsou k dostání v našem muzeu v Praze, na Legiovlaku i v běžných knihkupectvích. ■

Časopis Legionářský směr navazuje na stejnojmenný titul vydávaný Československou obcí legionářskou ve 20. letech minulého století jako týdeník, posléze měsíčník. Jeho hlavním posláním je prezentovat rozsáhlou a různorodou činnost Československé obce legionářské, připomínat odkaz zakladatelů samostatného československého státu a zejména pak ideje boje za svěbytnost, svobodu a demokracii v době vzniku samostatného státu, za druhé světové války i v novodobé historii. Časopis je určen pro členy Československé obce legionářské, válečné veterány, sympatizanty a také širokou veřejnost, kterou zajímá tato problematika.

VYDAVATEL: Československá obec legionářská, Sokolská 33, 120 00 Praha 2, www.csol.cz, tel.: +420 224 266 235, fax: +420 224 266 274, e-mail: sekretariat@csol.cz ŠÉFREDAKTOR: Jiří Filip, tel.: +420 734 315 634, e-mail: tajemnik@csol.cz EDITOR: Marcela Volfová, e-mail: volfova@csol.cz GRAFICKÁ ÚPRAVA, TISK A DISTRIBUCE: Vydavatelství MAC, spol. s r.o.,

Na Spojce 968/7, 101 00 Praha 10-Vršovice ADRESA REDAKCE: Československá obec legionářská, Sokolská 33, 120 00 Praha 2 UZÁVĚRKA ČÍSLA: 12. dubna 2024, EVIDENČNÍ ČÍSLO: MK ČR E 20912, Elektronickou podobu Legionářského směru naleznete na: www.csol.cz v rubrice Projekty.

Muzeum československých legií

br. Vlastimil Křišťan

Francouzská torba pro nabíječe vz. 1917

Velká válka znamenala mimo jiné také první nasazení lehkých automatických zbraní. Mezi hlavní a nejmasověji vyrobené zástupce tohoto typu zbraní, s kterými operovali českoslovenští legionáři, patřil francouzský lehký kulomet vz. 1915 C.S.R.G. „Chauchat“. Zásobníky této zbraně měly kapacitu pouze 20 ran, jejich měsíčkovitý tvar příliš zatěžoval tlačnou pružinu a byly vyrobeny z příliš tenkého plechu. Navíc byly zásobníky opatřeny otvory pro sledování stavu munice, kterými se do zásobníku dostávaly nečistoty. Původně dvojčlenný tým střelce a nabíječe měl nést 16 zásobníků a větší množství munice v balíčcích. Postupem války se zvětšoval počet nesených zásobníků a munice až na 1024 ran a v závislosti také množství mužů obsluhujících zbraň až na šest. Jedním ze způsobů, jak navýšit množství nesené munice, byla i torba pro nabíječe vz. 1917. Z vnějšku torba připomíná mírně menší a hlubší klasickou pěchotní francouzskou torbu a je vyrobena z plátva béžové barvy a kůže v přírodní barvě. Pro pohodlnější nošení je zádový díl polstrován.

Na bočnicích a víku torby je několik oček, které umožňují připnutí deky či cely tak, jako u běžné pěchotní torby. Uvnitř torby pro nabíječe je umístěna nýtovaná plechová výztuha, vylehčená vysekanými kruhovými otvory, která pojala až 8 ks zásobníků nesených ve vertikální poloze. Celková hmotnost plně naložené torby činila 11 kg. V případě potřeby bylo možno torbu rychle shodit ze zad po rozpojení plechového háku a očka na pravém ramenním koženém popruhu.

Tuto torbu pro nabíječe nosil dle napsaného jména voják 23. čs. střeleckého pluku Jan Martínek, narozený 16. května 1881 v Jalubí u Uherského Hradiště. Do československého vojska narukoval 28. 10. 1918 v americkém Chicagu. Jeho další osudy nám nejsou bohužel známy. Torba je vystavena v Muzeu čs. legií v Praze.